

JOSEF HRONEK:

**KATOLICKÁ
LITERATURA ČESKÁ
PŘÍTOMNÉ DOBY.**

V PRAZE 1924.

VYDALA ČESKOSLOVANSKÁ AKCIOVÁ TISKÁRNA.

JOSEF HRONEK:

**KATOLICKÁ LITERATURA
ČESKÁ PŘÍTOMNÉ DOBY.**

1 9 2 4.

ÚVODNÍ POZNÁMKA.

K naléhavému přání z několika stran projevenému, otištěna znovu skizka tato v samostatné brožurce z „Kalendáře katol. duchovenstva čsl. republiky na r. 1924“ s některými doplňky a změnami.

Prospěji-li tyto řádky, které nejsou ničím jiným než pouhou nápodobou, k poznání kladných hodnot katolického písemnictví českého, úplně autoru postačí pro vnitřní uspokojení a chuť k práci další.

V Praze v září 1924.

Jeho Milosti

Msgru D^{ru} Antonínu Podlahovi,

světícímu biskupu Pražskému,

řádnému členu Akademie věd a umění,

vysoce zasloužilému spisovateli a redaktoru,

z úcty, obdivu a vděčnosti

připsáno.

Ideový původ moderní české literatury katolické.

Duševní kvašení, které vřelo v bohosloveckých seminářích v letech devadesátých, velice se podobalo krizi ve studentstvu a mladé české inteligenci vůbec, kterou způsobil mluvčí nových filosofických proudů T. G. Masaryk a jeho extrémní realistický intelektualismus, působící více svojí metodou, nežli obsahem. Masaryk, vroucí teista, dává svému křesťanskému pozitivismu široký základ sociální, volá po obrodě mravní a náboženské opravdovosti jako nadšený vyznavač Dostojevského, kouzlem své osobnosti strhuje studentstvo a inteligenci mezi své oddané stoupence. V seminářích nové idee narazily však na duše, krystalisující se právě vlivem křesťansko-katolického ideálu mravního. Hlubší studium bohosloví stává se heslem. Vedle studia theologie a filosofie pěstěna jako nová disciplína sociologie a bedlivě sledováno moderní hnutí literární. Obrazem těchto studentských snah bohosloveckých jest časopis »Museum« (od roku 1885 až do dnes). Vyrůstající nová generace spisovatelská usiluje osvojiti si především znalost světových literatur, pochopiti jejich myšlenkový vývoj a umělecké snahy, které pokouší se přiblížiti k domácímu písemnictví katolickému a vytvořiti tímto způsobem nové hodnoty umělecké a vědecké.

Tak hlavní representant mladé generace let devadesátých Sigismund Bouška volá na nové dráhy a cíle: »Máme u nás katolických básníků úžasně málo. Časopisy naše katolické přinášely často rýmováčky, při nichž šel člověku mráz po těle, a dokonce pisatele jejich vyhlášovaly za básníky. Máme katolických básníků málo, neboť básníky nelze dělati, ti se rodí. Nebylo také žádného vedení, vychování mladých talentů, z kterých by jednou něco mohlo být. A potom! U nás se málo studuje cizí a velké poesie katolické, vzory literatury světové,

a bez pilného a neunavného studia nedopracujeme se žádných výsledků... Nemajíce v literatuře vlastních vzorů, musíme se obrátiti k cizině, tak jako to činí spisovatelé z tábora protivného, musíme studovati vzory cizí, ovšem že vždy téhož směru, jakým jdeme sami: Dante, Calderon, Tasso, sv. Terezie, sv. Jan z Kříže atd. Zůstanou vždy vůdčími hvězdami katolických básníků, jasnými vzory, k nimž chvalitebno do učení choditi (Hl. lit. XI. 3). Tak Bouška udal zároveň směr a cesty, po nichž se katolická poesie česká dodělala lepších úspěchů.

Krásnému písemnictví poskytla katolická cizina mnoho strhujících vzorů do té doby u nás neznámých. Byl to především geniální katalánský básník Mossén Jacinto Verdaguer (1845—1902), katoličtí pěvci provençalští Th. Aubanel a Fr. Mistral, v duchu pravověrného katolicismu vytvořivší několik lyrických arciděl Ch. Baudelaire a P. Verlaine, objevitel hlubokých pramenů krásy a zdrojů nové inspirace umělecké v životě svaté víry konvertita J. K. Huysmans, advokát věčné Pravdy E. Hello, vášnivý voják Kristův L. Bloy a stejného duchovního rodu Barbey d'Aurevilly, do jichž školy vstupuje mladá generace básníků z řad katolického duchovenstva, se stejně oddanou láskou oblíbujíc si studium katolické mystiky středověké.

Vlivem těchto nových proudů sledován katolicismus i laiky netoliko jako dosud s hlediska strohého dogmatismu v nezajímavých knihách, většinou kompilací z němčiny, ale jako směr filosofický a bohatý zdroj podnětů literárních a uměleckých. Z vynikajících spisovatelů a umělců světských, které dovedli k sobě mladí kněží připoutati, byli zejména Julius Zeyer, Otokar Březina, Růžena Svobodová, sochař Bílek, malíř Jennewein a j.; pozoruhodná je též účast katolických básníků v Almanachu secesse (1896).

Katolická moderna.

Nové směry byly se skrytou nevraživostí nepříznivě pojímány starší generací. Byla to především skupina T. Škrdlé (1853—1913). T. Škrdlé má sice nepopíratelnou zásluhu o to, že dovedl založiti a dobře finančně vybaviti »Družstvo Vlast«, které vydávalo časopis téhož jména (1884), ale na umělecké a kritické jeho vedení nestačoval. Dokud vedl re-

ďakci Fr. Pohunek (1846—1920), byli kolem »Vlasti« nejlepší literáti, ano objevily se tam i práce mladých jako Baara, Boušky, Lutinova, Leubnera, Dvořáka, Kárníka, Skalíka a j. Když však Pohunek z redakce odešel, Škrdlle nemaje smyslu a pochopení pro opravdovou poesii a umění a spatřuje vrchol básnictví v neuměleckém, prostoduchém didakticko-mravoučném veršování způsobil, že rozpor zprvu ideový v odlišném nazírání na umění skončil neblahou roztržkou a secessí mladých, kteří si založili nové literární ústředí pod patronací Nestora katolické poesie české, vyšehradského kanovníka B. M. Kuldy (1820—1903). Manifestem, který Sigism. Bouška jménem mladých, v jichž čele vedle něho stáli Xaver Dvořák, Karel Dostál-Lutinov a František Skalík, otiskl v Roháčkově »Nivě« (1895), vystoupila družina na veřejnost a hned F. V. Krejčím označena v Rozhledech jako »Katolická moderna«. Jak četná byla družina hned v začátku a jakého ohlasu manifest došel, vidno z účastenství 51 spisovatele v almanachu »Pod jedním praporem« (1895) k počtě Kuldově vydaném. Vychodilova »Hlídka literární« stala se mladým přípravou a školou kritické ukázněnosti a moderního rozhledu. Rokem 1896 začala vycházeti revue »Nový život« (1896 až 1907), jejíž zakladatelem byl Dostál s Bouškou, jenžto však už v prvním ročníku přenechal redakci úplně Dostálovi, který také vytíkl umělecký program celého hnutí a stal se jeho hlavou. Byly to doby nadšení a krásy, mladické síly a svěžesti, když počal »Nový život« — řekl Březina S. Bouškovi. Založením »Nového života« odešli mladí z »Vlasti«, do níž žádný se již více nevrátil ani po smrti Škrdllově. »Vlast« sice vychází dosud, nyní redaktorem jest oblíbený lidový povídkář Alois Dostál (1858), ale po secessi mladých velké osobnosti ani závažného díla družina kol »Vlasti« neměla. Nutno však přece uvést básníka Jana Voborského (1866) a z mladých pozornosti zasluhuje Václav Poledne (1888), ze starších ozdobou »Vlasti« byl Vojtěch Palkoista (1846—1892) a Ant. Bulant (1862), autor »Písní a legend« (1896).

Poznámka: Číslo u jména autorova značí rok jeho narození a u publikace datum vydání, pokud ovšem bylo možno zjistiti, neboť na některých datum uvedeno není.

Cílem v poesii a belletrii prohlašovala katolická moderna snahu vystihnouti vlnění skutečné soudobé duše katolické, smysl pro krásu díky, myšlenky a ideje, vyhovující požadavkům krásna i tužbám moderního člověka katolického názoru světového. Kritika mladých byla rozhodná a otevřená, nebořila však, nýbrž stavěla a k studiu pobádala, za jejího mocného účinku naše katolické písemnictví dospělo nebývalé úrovně a tvořilo jako určitá složka vydatný článek v organizaci českého slovesného života.

V popředí českého moderního pokolení básnického stojí Dvořák, Bouška a Lutínov tím, že umělecky vyjádřili ve svých dílech nejvyšší myšlenkové zájmy, snahy a naděje soudobé české katolické duše.

První velký český básník katolický je X a v e r D v o ř á k (29. XI. 1858 v Hostivaři), žák Vrchlického, který o něm napsal: Dvořák je jediný skutečný básník mystický bez posy, z vroucího přesvědčení... horoucnost citu, síla obraznosti a místy pravá náboženská vášně vanou z jeho formálně čisté a dokonalé poesie. Úsudek Vrchlického doplňuje literární kritik Arne Novák: Dvořák jest mistrem básnické formy, již přijímá sice v zásadě od Vrchlického, ale zbavuje přeplnění obrazového a slovního, stylisuje náladověji a suggestivněji, třídí přesným výběrem metafor, braných z jednotné oblasti, aby ji postavil do služby rozjímání náboženského. Lyrické jeho náměty jsou běžny katolické poesii na západě: duše umdlená vírem světa, ale přece nedotčená ve své víře, nalézá v Nejsvětější Svátosti Oltární zdroj rozkoše a v úctě Mariině záruku smíru životního. Velice využítkoval X. Dvořák symbolů, vzatých z liturgie církevní, pokusy o drobnou legendární epiku se mu nedařily. Vedle učebnic náboženských, modlitebních knih, kázání a velké řady článků theologických napsal tyto básně: »Zlatou stezkou« (1888), »Stínem k úsvitu« (1891), »Sursum corda« (1894) (pocťeno cenou Akademie) »Tabitha«. (Dramatická hra pro dívky — 1895, přeloženo do němčiny), »Meditace« (1896), »Eucharistia« (1897), »Improprie« (1901), »Nový život« (1903), »Soli Deo« (1905), »Z hlubin věků« (1906), »Kontemplace« (1909) a »Modlitby básnickovy« (1914). »Eucharistie« (Sonety — 1918) »Jidáš« (Biblické drama — Týn 1920).

Sigismund Lud. Bouška (26. srpna 1867 v Příbrami (pseud. Jaromír Slavík, Jan Maria Christen) jest především mistrným tlumočnickem vůdčích cizích vzorů Aubanela, Verdaguera, Mistrala, Verlaina, Maeterlincka, Hella a jiných. Děkuje sám těmto plodným duchům za mnoho podnětů, metodických návodů i slohových formulací, přibližuje je českému vzdělání a vyjímá z nich pro náš život katolický prvky životodárné a dalšího vývoje schopné. Ježto jest sám v podstatě duše básnicky a umělecky založená neulpívá na neživé ideologii. V kritikovi Bouškovi jest ukryt tvůrčí básník takových děl jako »Pietas« (1897), o níž pozoruhodnou kritiku napsal sám O. Březina do Nového života (II., 1897). Pravi o této knize: »Svět, který otvírají knihy, jako je tato, šíří se až k modrým dálkám, rozložen kolem jediné výše. Je třeba jistého přizpůsobení zraků, abyste se dovedli radovat z jeho světla, z rozhození stínů. Řeč, kterou k vám mluví, má slova zvonící jen v duších určitě naladěného očekávání. Všechny představy uvedeny jsou zde v souvislosti podrobené jinému plánu, nežli v běžných knihách. Záhada věcí, prostoupená světly víry, není autoru záhadou toho druhu, jako těm, kteří neuvěřili. — Několik umělců, lhostejných k illusím dne, se zraky sledujícími nezměnitelné uprostřed změnitelného, prochází před vámi tímto světem a každý z nich zanechává vám v duši nejvýznačnější akcenty své písně v jemně zadržovaných resonancích. Jsou to básníci, jichž myšlenky, třeba by hrály celou škálou od sebe odstíněných barev, jsou rovnoběžné, jako stvoły květů vábených láskou jednoho slunce. Všichni nalézají příbuzné odpovědi v tichu, které je obkličuje: Frédéric Mistral, Theodor Aubanel, Jacinto Verdaguer, přinášející lesk a vůni jižního nebe a krajin dřímajících v jeho žaru pod stíny velehor, kde od věků stejná píseň moří vyvolává smutek uplynulých staletí slávy; Maurice Maeterlinck, v jehož slovech láskou se přidruženými rytmy studená světla hvězd, zachovávající závratné kouzlo kosmických nocí, kterými proběhla z dálek věků; velký umělec, jenž dovedl hrůzu učiniti snívou a sladce tesknou v nadpozemské čistotě tónů; bez ohnivých barev, bez vášnivé krve, zaujat nejneznámějšími a nejnepřístupnějšími bolestmi duše, na každém pohybu odvěkou tíží, píše svou píseň novou řečí jednotvárně ve skále.

Verlaine, vyvolaným zádušným vlněním písně chladného metra, blaholícího ještě ze sloky do sloky ozvěnou pohřebních zvonů; básník vášně a víry, jenž potkal tolikrát hřích, když hledal štěstí, ale konečně našel velikost a obojí nesmrtelnost ve své pokoře.

J. K. Huysmans, umělec s duší unavenou a žíznavou žízni, pro niž nevytryskl žádný osvěžující pramen z hlubin této země, jeden z těch, kteří bloudí svou touhou rafinovanými atmosférami horečného snění a jsou vždycky přemoženi tam, kde nejslabší jsou nejsilnějšími.

Ale nejvyšším bodem knihy jsou mystická čísla vzácné čistoty a jednoduchého výrazu: Sv. Kateřina Sienská, Ctihodná Anna Kateřina Emmerichová. V posledním cítíte celou hloubku mystické vise, dusné a těžké, vybavenou magií slov s blízkostí zatajující dech. Sloky následují za sebou, zasmušilé a podivně výmluvné; jejich světlo z pozemských věcí odráží jenom dvě představy: zsinálou bíledost a krev.

Ukřižovaná! »Kdo měl tu sílu v hynoucí panny tělo vpálit to sigma?« Ale zadržte lítost své slabosti; je v ní příliš mnoho vzpomínek na tuto zemi. Jen vinou vašeho zraku, nezvyklého žáru druhého světla, rozhodnutí tajemné Moudrosti naplňuje vás hrůzou.

Tam, kde už vaše myšlenka umdlená k smrti nepostihuje nic než temná mlčení, spojují se teprve příčiny s příčinami a následky nabývají závratných šíří jako kuželovité stíny světů, házené v kosmický prostor. Blízkost věčných ohňů metá zsinálé reflexy do tváří, ale bíledost, kterou vidíte, je bíledost z prodítnutí nových poznání. Neboť i otázky, jichž se bojíte vysloviti, mají svou odpověď. Hudba jedné duše podložena je všem písním této knihy. Všechny její ideje kráčí rythem jednoho kroku. Ale klid slova, který v ní vládne, nebojí se ani pohlédnouti na věci nejbližší a nejvšednější a dovede i o nich promluvíti přátelsky k potěšení prostých duší.

Z dalších knih Bouškových uvádíme: »Duše v přírodě« (1904), »Legendy« (1904), »Děti« (prósa — v Praze 1917), které zůstanou trvalým klenotem katolické poesie české, právě tak, jako jeho překlady z Verdaguera »Sen sv. Jana« (1893), »Květy Mariiny« (1906) a »Eucharistie« (1914), z Mistrala »Mireio« (1916), literární novella »Láska Aubanelova« (1898), z Hella »Podobizny svatých«

(1898), k nimž psal kritické úvody a bohaté studie. Celoživotní jeho práce literární by vydala v souborném vydání dojísta 35 knih. Za své zásluhy o literaturu provençalskou jmenován Bouška členem Felibrů, vyznamenán stříbrnou medailí, stal se členem archaeologické komise Lullovské v Palmě na Mallorce a čestným členem Společnosti pro řeč a literaturu Katalonskou v Barceloně.

Trojhvězdi doplňuje a vedoucím činitelem je K. Dostál Lutínov (* 22. září 1871, † 29. listop. 1923).

Lutínovův umělecký význam tkví nejen v jeho básnických knihách, nýbrž i v činnosti organizační. Lutínov to byl, jenž první kolem sebe seskupil mladé katolické básníky a spisovatele, a celou řadu národních umělců uvedl do světa: Bílka, Mandela, Wellnera, Köhlera a mnoho jiných. Snil o českém Dantovi a střetl se zde i s nejmladší generací, která ve »Studentské hlídce« a v »Životu« vyslovila dosti ostře své stanovisko. Lutínova v jeho básnické činnosti vysilovala jak práce organisátorská, tak i to, že více, než bylo třeba, se vrhal v polemiky. Proti básníku totiž podnikl polemickou výpravu Machar, ve vlastním působišti stržen do obranného politického boje prof. Judou a ještě jiné okolnosti způsobily, že byl od mnohých opuštěn a když pak věnoval se katolické politice a kulturnímu boji, se strany pokrokové nedoceněna, ano znehodnocena jeho práce vůbec, než s odstupem času bude dojísta pochopena jeho lidská i literární osobnost v celé své moderní složitosti a typičnosti. Případně charakterisoval umělecký zjev Lutínovův B. Stašek: »Lutínov, toť náš katolický Havlíček! Není parnassistou, ani milovníkem verbalismu Vrchlického. Charakteristickou známkou veršů Dostálových jest: jasnost a plastika myšlenky, uvědomělý, mužný realismus, dar ostře pronikavého vtipu, ba místy i satiry, vzácný smysl pro českost a lidskost v básnictví duchovním. Lutínov nepatří mezi básníky, již píší své básně, jakoby nebyli z tohoto světa, spíše naopak: on vnesl do poesie katolické břitký smysl pro všechny otázky současného života a zřetelnou kritiku nezdravých zjevů moderní doby, ať již ve směru kterémkoliv. Tato jeho citlivost ke všem záchvěvům a vlněním současné doby zavedla Lutínova vedle jeho činnosti básnické i na pole politiky, žurnalistiky, organisace, socialismu. Od autora dosud vyšlo: »Sedmikrásy«. (Básně, 1895.) »Království Boží na zemi.«

(Básně 1899.) »Potulný zpěvák«. (Písně s kresbami M. Alše. Pod pseud. Karel Skřivan 1902.) »Fioretti« (1902). »Honza hrdina«. (Libretto. 1903.) Od r. 1906 se věnoval autor opravě prostějovského chrámu Povýšení sv. Kříže a katolické politice a kulturnímu boji, vydáváje list »Ječmínek«. Odtud pauza ve vydávání knih. — »Rymea šprymea«. (Hanácké verše 1913.) »Orlí fanfáry«. (Verše. 1913.) »Osudy«. (Kniha básní 1913.) »Šlehy a něhy«. (Statiry a epigramy. 1914.) »Duch Německa«. (Výbor z němec. nár. poesie. 1917.) »Popelůška«. (1917. Dram. pohádka, jejíž premiéra v Brně byla teprve letos před vyprod. domem.) »Písně tvorů«. (Básně 1917.) »Děti Královně máje« (1918). »Dante a Češi«. (Sborník Družiny lit. 1922). »Hovory dne« (feuilletony o literatuře, umění a životě, 1923).

Vztahy novodobého katolického kněze k obci věřících i k společnosti vůbec s opravdovým procítěním a s případným vystižením skutečnosti vyličili mladší spisovatelé B. Bečvan Konařík (1878), Josef Pospíšil (1876), Josef Šach (1886), zejména však J. Š. Baar, který vedle uvedeného básnického trojhvězdi Katolické moderny jest nejlepším zástupcem belletrie v této skupině. Po Fr. Pravdovi jím poprvé nakresleny nové a pravdivé typy českých kněží, avšak tvůrcem kněžského románu jej přece nazvati nemůžeme. Na kněžském románu žádáme nejen prostředí kněžské a kresbu kněžských postav, nýbrž zdůraznění a prolnutí celého uměleckého díla vyšším, svatým posláním kněze, který musí se zřici všeho, lásky, rodiny, pohodlí, kariéry, aby cele náležel Bohu a jenom duším jemu svěřeným, jak takové kněze vyličil Sheehan. Proto také umělecká hodnota Baarova díla tkví jinde. Celé jeho dílo, ať už jedná o laicích nebo kněžích patří českému venkovu, některé z jeho románově založených skladeb patří k nejcennějším pracím české belletrie vůbec, tak na př. jeho jihočeská idyla z Písecka »Jan Cimburá« (1908) nemá kromě Holečkových »Našich« sobě rovna. Baar (*7. února 1869 v Klenči) projevil svou činností neobyčejnou plodnost literární: píše romány a povídky, verše, feuilletony, literární kritiky, kázání a pohádky, populární práce lidopisné, cestopisné, dějepisné a jiné.

Vedle značného počtu prací, rozptýlených po časopisech, vydal knižně básnický soubor »Rodnému kraji« (1893), román »Cestou křížovou« (Nový život 1899, knižně 1900,

1901, 1911), drobné prósy »Nalezeno na cestě všedního života«, chodský obraz »Pro kravičku« (1905) s titulním listem Mikuláše Aleše. Následovaly známé práce »Farská panička« (1906), »Několik povídek« (1907), román jihočeského sedláka »Jan Cimbura« (1908), a pendant k němu »Poslední z rodu Sedmerova« (1908), »Farské historky« (1908), »Mžikové obrázky« (1909—1914 ve třech dílech), »Ptáci« (1910), »Milovati budeš« (1910), povídky »Z duchovní správy« (1911), román »Poslední soud« (1911), feuilletony »Trnky« (1911), román »Na děkanství« (1912), humoresky »Škřivánek a jiné práce« (1912), cestopis »Chvilé oddechu« (1912), román »K Bohu« (1914), román »Hanče« (1916), povídky »V temných barvách« (1916), román »Holoubek« (1917), povídky »V různých barvách« (1918), chodské obrázky »Hunás« (1919), povídky »Počtář« (1921) a posléze román »Paní komisařka« (1923), v němž hrdinkou jest sama Božena Němcová v l. 1845 až 1847 za svého pobytu v Domažlicích. K dílu románovému druží se i sbírky chodských pohádek »Naše pohádky« (1921) a »Chodské pohádky i pověsti« (1922).

Jako J. Š. Baar vytěžil mnoho pro své romány z rodného Chodska, podobně Bedřich Konařík (pseud. Bečvan — 1878) zamiloval se do kraje valašského, který líčí s jeho přednostmi i vadami v řadě drobných, umělecky však hodnotných obrázků: »Dalíla« (román — 1906), »Judita« (Povídky z Valašska — 1917), »Nedobrá« (Kniha valašských povídek — 1919), »Hospice Zlaté hvězdy« (román — 1922), »Legenda« (drama — 1923).

Modernismus.

Utěšenému rozvoji literárnímu a uměleckému zasazena byla citelná rána, kterou způsobena pausa na několik let. V družině kol »Nového života« všímali si někteří členové nejen cílů literárních, ale sympatisovali se zahraničním reformním katolicismem, t. zv. modernismem, k jehož hájení založen bojovní list »Rozvoj« (1900) a po zákazu »Rozvoje« »Rozkvět« (1901), »Mane« (1902), »Bílý prapor« (1902), »Rozkvět« (1907), »Křesťanská myšlenka« (1908) a »Nezmar« (1908), časopisy,

které úplně opustily již půdu katolickou, jak také ukázalo se i na venek apostasií jejich redaktorů a některých význačných činitelů kněžských. Tragickou chybou »Katolické moderny« bylo, že neměla vůdců hluboce theologicky a filosoficky vzdělaných, kteří by zahlédli celou krásu a životnost Církve, a kteří by dovedli řádně změřit i sebe. A tak se jen stalo, že několik individualit silnějších strhlo celé hnutí s pole uměleckého na osudné scestí, které nutně skončiti muselo v konfliktu s církevní autoritou. Vztah k současnému životu měl přinést zájem o dobré ideje a časové problémy sociální i do řad duchovenstva, ale pod záminkou pokrokovosti byl to namnoze nezahalený atheistický liberalismus.

Jest dlužno toho litovati, neboť kol »Nového života« podařilo se Karlu Dostálu Lutinovi soustřediti nejen významné básníky, z nichž budtež aspoň jménem uvedeni: J. Zeyer, Adam Chlumecký, Josef Kalus, Frant. Kyselý, Frant. Valoušek O. Bystřina, Aug. Rozsypalová, Jan Karník, V. Bittnar, J. A. Koráb, Ad. Racek, M. Kavánová, Lešehrad Em., ano i O. Březina. Dále sem patří: Frant. Leubner (1867), Frant. Skalík (1867—1904), Fr. Žák (pseud. V. Hradský, 1862), R. Stupavský (vlast. jm. Navrátil Jos., 1868), Fr. Holeček (1867), F. B. Vaněk (1872), O. Tauber (1872), Jos. Šorm, Martin Chudoba, Frant. Dohnal, Jos. Pospíšil, Frant. Hrubý-Bukovec, M. Javorník, Fr. Eisler, B. Konařík-Bečvan, zejména pak Jakub Deml, Fr. Odvalil a R. Linhart a z essayistů: Al. Kolísek, nejlepší český dantista K. Vrátný, Al. Lang, V. Lankaš, Fr. Hrachovský, Ad. Jašek, Em. Masák a jiní. Vedle »Nového života« založeny »Básnické obzory katolické« (1895), »Letorosty« (1903) a »Knihovna katolické moderny« (1916), v nichž vyšly nejdůležitější básnické publikace Katolické moderny. Nebezpečná mračna liberalismu zahnal památný Okružní list papeže Pia X. Pascendi Dominici gregis ze dne 8. září 1907, který s radostí byv všemi přijat, přinesl vyjasnění a uklidnění. Bohudůlky národ náš hnutí modernistickému stál celkem stranou.

Dlužno uvést ještě aspoň přední básnická díla, a to: Adama Chlumeckého (vl. P. Fr. Kužela, n. 1854), autora apokalyptických vidin biblického slohu: »Apokalypse otroků« (1881—3), »Andělé pyšní« (1886), »Evangelium svobody« (1896) a humoristických grotesek prostomárodních: »Epos

o hloupém Janu« (1882) a »Romance o rejdech čertových« (1893); Františka Kyselého (vl. P. Bruno Sauer, n. 1857), autora »Akkordů« (1903); legendárního epika P. Františka Leubnera (1867), autora »Balad a legend« (1896), »Na okrajích kancionálu živolta« (1897), lyrické knihy »Cantantibus organis« (1909), »Smrt Kmotřička« (1910) a »K západu« (1911); Františka Odvalila (1880), autora původních básnických knih »Kvetoucí meze« (1917) a »Co v duši zaléhalo« (1920); předčasně zemřelého Františka Skalíka (1867—1904), »Eucharistické pískry«, »Sursum corda« a »Bůh a svět«. Naivní prostota lidových písní vane z veršů samouka, nyní učitele Josefa Kaluse (1855), jenž vydal »Písně« (1881), »Z Valašska« (1885), »Oblaky« (1887), »Kresby a písně« (1895), »Přímorské dojmy a elegie« (1903), »Kopretiny« (1904), »Valašsko v písních« (1906) a »Valašská senoseč« (1917). Styky česko-slovenské a česko-polské pěstuje básník Jan Karník (Dr. J. Svítíl, 1870), autor knih »Chudobná žeň« (1904), »Moravská symfonie« (1919) »Večery u krbu« (1922) a »Červ. a bílá« (1923). Do této skupiny dále patří: F. B. Vaněk (1872) knihou »Sacerdotium«, Rud. Stupavský (vl. Jos. Navrátil, n. 1868) knihou »Z mého zpěvníku« (1903), Fr. Dohnal (1876) knihou »Zklamane touhy«, Frant. Střížovský (vl. Fr. Večeřa, n. 1888) knihou »Půlnoční světla«, Gabriel Rona (vl. Jan Bogar, n. 1876), knihami »Pane, smiluj se nad námi« a »Ejhle člověk« (1924). Z řady básníků dialšších význačnější jsou: Vlad. Hornof (1870), Frant. Chrást (vl. Chramosta, n. 1868), Em. Masák (1883), Ant. Pavelčík-Záhorský (1869), Ferd. Pěčka-Místecský (1861), Ant. Thein-Runie (1870), Jos. Vévoda (1864), Jos. Vinař (1876).

Nová literární ústředí.

Ideálem rodinného časopisu vysoké literární a umělecké úrovně byla Drem A. Podlahou založená »Obrázková revue« (1900), která se po dvou letech změnila v »České květy« (1902). Byly to revue, které po stránce literární i umělecké stály na výši doby a čestně reprezentovaly literární a umělecký ruch doma i v cizině. Podlahovi na mysli tanuly

velké revue *Catholicum* a *Le mois littéraire et pittoresque*, kterýmžto oba naše listy nejen se vyrovnaly, nýbrž svoji nádhernou úpravou a distinguovancou redakcí je předčily. Položilť sobě A. Podlaha za úkol jako redaktor a vydavatel povznést též původní, morálně bezvadnou produkci v oboru výtvarného umění u nás a získal přední umělce. Než i tyto revue pro nedostatek pochopení se neudržely k veliké škodě katolické kulturní věci, a tak od té doby nikdo dosud se podobného podniku neodvážil, jak to na svůj náklad učinil Podlaha.

Katoličtí spisovatelé znovu byli soustředěni básníkem a literárním kritikem V. Bitnarem kolem revue jeho *Meditace* (1908—1912). Při »*Meditacích*« založil katolické nakladatelství, kde vydal monografie a essaye Bílkovy, Langovy, Kratochvílovy, Odvalilovy, Janotovy a Pacovského, básně Ol. Novotného, Leubnera a Bukovce, prósy Baarovy, Bouškovy, Javorníkovy a Hružovy, jakož i některé překlady. V. Bitnar (pseud. Zahán Jiří; n. 11. dubna 1874) zkusiv se v poesii úchvatnými Biblickými rhapsodiemi (Praha 1896) a v mystické povídce veršem »*Matky sedmibolestné*« (1900 v *Rozhledech* po lidumilství) věnoval se kritice a překladatelství. Kritické práce Bitnarovy objímají vedle literatury také výtvarné umění: essay o mystiku Fr. Bílkovi Úvodem k E. Trévalově knize *Za omotoho času a o praerafelském básníku Dante Gabrielu Rossettím* (*Meditace* 1908). Je dlužno litovati, že dosud nevyšly souborně jeho četné essaye a podobizny českých i cizích básníků. Jeho dílem je »*Archiv literární*« (1918), který založil a rediguje, chtěje v něm netoliko přinášeti materiál k dějinám katolického písemnictví českého, nýbrž povznést literární kritiku na vyšší úroveň, aby získala vůdčí postavení v literatuře a upustila od pouhého referentství, jež ničeho nepřináší, neboť spisovatelů ani nesoudí, ani jim neukazuje uměleckých cílů. V. Bitnar jest mistrem literárního portretu i kritické essaye, vládne suggestivním slohem.

Revue *Meditace* začala tam, kde »*Nový život*« přestál. Bitnar máje oporu ve filosofu J. Kratochvílovi, malíři E. Pacovském a theologu F. Hrachovském seskupil kolem sebe nejen všechny bývalé přispívatele »*Nového života*«, ale do katolické literatury uvedl i nové pracovníky, kterými

jsou: J. Šach (1886), V. Kronus (1883), J. Durych (1885), Em. Masák (1883), G. Romaj (1876), Jan Oraň (vl. Daviděk, 1889), Jan Šanda (1889), J. Hruban (1882), Josef Vinař (1882), B. Stašek (1886), Klemens Marianský (vlast. jm. Švec Václ., 1881) a jiní.

Mediace v roce 1912 přeměněny v »Obrození« a »Hlídku literární«, kteréžto revue vycházely pouze rok, ustoupivše »Novému věku« (1913), který měl býti obnovou kulturního týdeníku téhož jména a programu z r. 1907, ale po odchodu Bitnarově (1916) za redakce O. Novotného změnil svůj směr úplně, byl opuštěn od katol. spisovatelů, kteří přešli do Lutínovovy »Archy« (1913). Archa je vědomým pokračováním »Nového života« a stavši se orgánem Družiny literární a umělecké, soustředila kolem sebe všechny bývalé spolupracovníky Lutínovovy. Redakci zprvu obstarával redakční kruh, pak sám V. Bitnar a po něm nyní bystrý kritik a estét Em. Masák, který vtiskuje »Arše« ráz vážné revue, čímž dojísta soustředí kolem sebe nejen pracovníky starší, ale i generaci mladou. Z jeho pera je vzácná kniha »K branám věčnosti«, zachycující náboženské touhy v životě a díle Julia Slowackého a Zikmunda Krasinského.

Když »Nový věk« v Praze opustil základnu katol., založil básník Xaver Dvořák revui »Týn« (1916), která stala se v několika letech vrcholem krásné katolické prósy a poesie.

Kol »Týnu« nejvýraznější z básníků jest Fr. Kašpar, farář v Nicově u Plánice, autor básnických knih: »Granátová jablka« (1917), »Visící roj« (1917), »Vexilla regis« (1918), »Šum rajských stromů« (1919), »Myslícké jahody« (1920), »Zastavené hodiny« (1922). Poesie Kašparova je vzrostlá všemi kořeny do rodného kraje, opěvá jeho krásy, jeho úsměvy a melancholie. Jeho verš plyne většinou volně nepoután rýmem, který nadržuje dokonale rytmus jeho. Kašpar je básník velmi originelní, jenž má nevyravnatelnou lyrickou vtoučenost, jeho piecy mají kouzlo a poetickou třpytnost poesie Rosettiovy.

Po Dvořákovi přejal redakci »Týna« Jiří Karásek ze Lvovic (1871), jeden ze zakladatelů »Moderní revue«, významný jako básník, povídkář, dramatik a kritik slovesný, krátce jen redigoval tuto revui, neboť »Týn« k veliké škodě zanikl. Zůstala tu jen uměl. revue »Archa«, čímž dávná my-

šlenka katolické kulturní koncentrace uskutečněna aspoň na poli poesie a belletrie; v oboru písemnictví naukového usiluje o to Společnost sv. Cyrilla a Metoděje (1916), která vydává za hlavní redakce J. Čiháka svůj Věstník, který má veškeru kulturní a vědeckou práci organisovati.

Staroříšské Studium.

Jiná skupina katol. vytvořena byla na Moravě ve Staré Říši po způsobu ideálních bratrstev středověkých, která prací J. Floriana (1873) a Jakuba Demla (1878) začala vydávati sborník »Studium« (1905—1911) a překlady L. Bloye a Ar. Hella. Pokračováním »Studia« jest »Dobré dílo« (1912) redakcí Otty Alberta Tichého a sborník »Nova et Vetera« (1812) redakcí A. L. Stříže (1888). V družině této shledáváme se vedle uvedených s Jaroslavem Durychem, Boh. Reynkem, Jo. Ševčíkem, L. Vránou, Jos. Markem, Mat. Fenclem, Fr. Odvalilem, Al. Langem, Jar. Skalickým, Jos. Fořelem a j.

Staroříšské Studium neomezilo se jen Hellem a Bloyem, jehož jest Jos. Florian oddaným a vděčným ctitelem, nýbrž ediční činnost překladatelská, jedinečná svého druhu, dostoupila již několika set svazků nejprísnějšího výběru z klassiků katolické kultury jako jsou D' Aurevilly, James, Péguy Claudel, Yeats, Thompson, Dowson, Belloc, Chesterton, Krasiński, Norwind a jiní.

Z této družiny bohužel odešel nadaný básník J. Deml (1873), autor několika vzácných knih veršů a denníků po způsobě Bloyově. Po vzoru Florianově založeno v Praze »Družstvo Přátel Studia«, které za vedení A. L. Stříže (1888) a L. Kuncíře vytklo si za úkol zvýšiti úroveň katolického písemnictví vydáváním vzorných překladů moderní katolické literatury, jakož i původními knihami poesie, které vycházejí ve vzorné, bibliofilské výpravě. Družstvo, jak vidno z bohaté řady již vydaných hodnotných děl, vykonalo čin odvahy za našich dnů skvělý! Barbey d'Aurevilly, H. Belloc, P. Claudel, H. Ghéon, F. Jammes, A. Hello, G. K. Chesterton, a j. s opravdovou láskou k nám uvedení, mají rozhodný vliv na generaci nejmladší. Z této družiny krásnou nadějí českého básnictví vedle Fr. Odvalila (1880) je básník Bohusl. Reynek, poučený vzory francouzské poesie, jako Claudelem; je bá-

sníkem reality, zřené tak prostě a horoucně, třeba jak se na ni dívá Fr. Jammes; vydal sbírku básní: »Žizně« (1921). Mimořádné postavení v této skupině zaujímá a vůdčím duchem je opravdový básník, jeden z nejlepších současných spisovatelů českých vůbec, Jaroslav Durych (1885). Skutečného básníka vidí v něm sám Otakar Březina a to »básníka jasnem a intenzitou životní vise, jemností smyslů, něhou citů, jistotou duchovního zraku pro věci, které nejsou z tohoto světa, hloubkou intuice pro přírodní dění, mocí nad jazykem, radostí z nových objevů ve formě, odvahou i skvělostí snů«. Jeho práce přinesly v časovém pořadí revue: Lumír, Národní listy, Šlépěje, Červen, Cesta, Archa, Moravsko-slezská revue, Noiva et vetera, Zráni, Lidové noviny, Kmen. Vedle toho tiskl v Třibuně a v Lidových listech a nyní v Rozmachu. Hlavními vzory jeho byli — jak sám přiznává — Otakar Březina a Gustav Flaubert. Nelze říci, že by patřil k některé škole a sám také odmítá jakoukoliv příslušnost. Dosud vydal tyto knihy, které následovaly rychle za sebou v poslední době a to: Cestou domů (povídky), Gotická růže (essaye), Na horách (román), Nejvyšší naděje (povídky), Panenky (básně), Obrazy. Smích věrnosti (legenda), Svätý Vojtěch (triptych), Tři dukáty (povídky), Tři trnůčky (povídky), Cíkáncina smrt (báseň), Hadí Květy (prósa).

Stranou od těchto ravu vzniká mezi katolickými studenty v koleji Arnošta z Pardubic, vybudované farářem Drem K. Vondruškou a v moderní koleji vysokoškolskou proměněnou úsilím ředitele V. Davídka, touha po vlastní třibuně. Těchto nejmladších ujímá se V. Bitnar a pomáhá jim při založení časopisu »Studentská hlídka« (1909), z níž vyrůstá moderní revue pro katolickou inteligenci »Život«, zásluhou redakce J. Krlína a J. Šráčka. Časopis »Život« nebyl toliko časopisem »mladých« proti »starým«, nýbrž soustředil i mnohé ze starších generací, a to nejen mezi čtenářskou obcí, nýbrž i mezi spolupracovníky, kteří přijali program mladých.

Skupina nejmladších kol »Života« nenavazuje na dosavadní směry reprezentované ať »Archou« nebo dříve »Meditacemi«, nýbrž jde spíše diametrálně cestou jinou, svéráznou, zachovávajíc též bezpečnou kontinuitu s oním proudem myšlenkovým, jemuž dávají skvělou energii a katolickou nosnost Hello, Bloy a Claudel ve Francii, Yeats,

Chesterton, Belloc v Anglii, Papini, Giuliotti a Cardarelli v Itálii.

Mladá generace katolická, soustředěná kolem »Života«, jak praví mluvčí její Jano Šráček, měla dva význačnější předchůdce, a to Katolickou modernu a Florianovu skupinu ve Staré Říši. Ale program Katolické moderny byl už hodně cizí i předválečným názorům mladé generace a členové její se k němu obraceli jen retrospektivně, ba možno říci, že více než »Nový Život« a hesla Katolické moderny vábí mladá léta této generace nábožensko-národní program družiny Sušilovy. Daleko větší vliv jak na rozvoj duševní, tak i na uvědomění si suverenní výlučnosti katolicismu měly snahy Florianovy a díla vydávaná jeho skupinou ve Staré Říši.

Vztah mladé generace katolické k politické straně byl s počátku hodně příznivý a »Život« psal proti politické passivitě. Mladá generace věděla, že nutno často cíbhatovat program náboženský cestou politickou, ale vždy se stavěla proti tomu, aby politická strana byla zarněňována s církví a zdůrazňovala, že hodnoty katolicismu netvoří u nás jediné politická strana.

Z okruhu »Života« jest též Běla Pečínková-Dlouhá, která debutovala svazkem básní »Žeň v bouři« (1923). Pečínková je nevšední zjev básnické osobnosti, jedna z nejvýznačnějších v české poesii ženské, ačkoliv sbírka tato daleko nepodává veškeru žeň, jak už je nám známa.

Nedlouhého trvání měl obnovený »Obzor« v Olomouci (1911) jako »Nový obzor«, jehož redakci vedl jemný básník a znalec Joergensena F. Dohnal (pseud. F. Léman), po němž čtvrtý a poslední ročník redigoval C. Pastor.

Obratně redigován jest prof. Věvodou »Náš domov« a L. Zamykalem nejlepší ženský list »Eva«.

Literární kritiku se zdarem pěstují: Em. Masák, prof. Jos. Vraštil, A. L. Stříž, Alfred Fuchs, B. Stašek, L. Zamykal, J. Kárník, Ad. Vašek, J. Míklík, J. Hanuš, K. Reban, Jcis. Krlín, Ign. Zháněl, Jos. Samsour, Dom. Pecka a j.

Pro studenty obratně redigované »Jitro« nutně vzniklo z praktické potřeby, neboť v něm podávány články nábožensko-výchovné a sdělovány pokyny pro Studentská Sociální Sdružení (SSS); i na poesii a prósu v něm nebylo zapomínáno. Katolickou mládež českou sdružuje kolem sebe »Dorost« (1916), moravskou »Naše omladina« a »Hvězda«.

Publicistika.

K hojným časopisům beletristickým a populárním druží se nové podniky žurnalistické, jejichž styk s literaturou, uměním a kritikou jest velmi těsný. Vlivem mladé generace, jež je reprezentována skupinou inteligence, vyšlou a vycházející hlavně z akademických spolků katolických, byl vnášen do katolické žurnalistiky u nás často sebevědomý, nesmlouvavý tón a právě ironickým jejich stanoviskem k nevěře, které jediné mohlo přýštíti z uceleného, životního přesvědčení o superioritě katolicismu, byl vychováván i lidový čtenář k pravému pochopení a zhodnocení všech předností tohoto výlučného a dominujícího názoru světového. A tak zatím co starší škola žurnalistická vyplývala plno času na malicherné půtky, inscenované nepřáteli na odvrácení její pozornosti od hlavního útoku na základy náboženství katolického, spokojujíc se denní defensivou, vyzvedli mladí žurnalisté ideové hodnoty katolicismu z bláta denních bojů a učili čtenáře dívat se s patra na přežilé námětky českého pokrokářství, ukazující na jeho zaostalost za současnými dobovými proudy, jak se vytvářely za hranicemi jeho úzkého rozhledu a přešli tím z defensivy do ofensivy. Vedle této nové metody boje vnesli mladí žurnalisté do svých listů i nové rozhledy a postřehy jak o současnou situaci u nás, tak i za hranicemi.

Současná publicistika opouští cesty, jimiž se ubíralo naše katolické novinářství v letech 80. a 90. Vedle »Čecha« (zal. 1869 jako týdeník, od r. 1878 jako dopolední denník, 1896 přestal vycházeti a na jeho místo nastoupily »Katolické listy«, jakožto ranní denník, 1904 »Čech« obnoven nákladem V. Kotrby jako ranní denník), obstarávaného V. Myslivcem a A. B. Drápalíkem vznikl nový denník katolický »Lidové listy« (1922), pro nějž půdu připravil »Pražský večerník« (»Lid« — 1918), kolem obou těchto listů sdružila se mladá i nejmladší generace. F. Světlík, V. Bitnar a B. Stašek povznegli »Lid. listy« ve vůdčí list pražský, vyzbrojený hodnotnými rubrikami uměleckými a literárními, jako zase Dr. J. Novák dovedl se vmluviti v širší vrstvy »Lidem«. Na Moravě vedle »Dne« a »Občan. novin« jest to zejména »Našinec«, kterého L. Zamykal vyzdvíhl k úrovni velkého denníku širokého rozhledu. K těmto velkým orgánům druží se řada krajinských listů výtečně redigovaných, tak na

příklad Havelků v »Český Západ« vymyká se z rámce obvyčejného krajinského listu, právě tak jako svěží prostějovský týdeník Dostálů v »Ječmínek« (1908) a švihně řízené Chýllem přerovské »Právo« a nábožensko-vzdělávací měsíčník »Nový národ« (1923). Nekompromisním a stroze katolickým je Kuncířův 14denník pro pol. a nár. kulturu »Rozmach« za redakce Jar. Durycha. Kolem něho seskupena mladá česká inteligence katolická a nejmladší generace kněžská, která chce překonat německý vliv katolický, uplatňující se v lidové straně, orientací francouzskou, zamítající jakékoliv náboženské strany. Tato skupina jest vlastně družina »Života«, která tvoří kádr vojsk nového »Rozmachu«. Uznává úspěchy Šrámkovy obranné politiky a lidového politického katolicismu v otázkách církevní politiky, ale vytýká jeho orientaci kolínskou, münchen-gladbašskou či mnichovskou, v níž vidí určité nebezpečnosti. Katol. generace s jásotem uvítala 28. říjen přijímá všechny jeho národní i sociální dedukce a přijímá i slavný úkol, pracovat pro rozmach českého katolicismu jako největší a jediné ideje národní. Styk s Francií, podivuhodné působení L. Bloye prostřednictvím Josefa Floriana a jeho žáků, podalo této generaci klíč k absolutnímu chápání katolicismu, připravilo ji pro jeho rozmach, který není ničím, než jednou z jeho dedukcí. Jest pouze třeba, aby tato generace — jak správně poznamenává Jan Scheinost, bystrý kritik z této skupiny — naučila se využít nesmírných pokladů kladných hodnot katolické tradice české, která před francouzskou tradicí katolickou, u nás hojně propagovanou v posledních letech, ustupovala do pozadí. Vydání českých legend a Balbínovy »Obrany« jest počátkem záslužným, neboť není sporu, že, chce-li český katolicismus dostát úkolům, které mu jsou uloženy, chce-li svým hlasem naplnit střed a východ Evropy, musí tvořit sám ze sebe, musí býti sám pánem své orientace a vůdcem na svých cestách. Z publicistů našich dlužno uvést vedle již jmenovaných: A. Nováka, Doležala, Durycha, Scheinosta, Fořtela, F. X. Holase, H. Dostála, A. Olivu, Dra. Dvorníka, Krlína, Kašpara, Václava Vajse, J. Skácela a j., vesměs vynikající charakterní, nesmlouvavou přímostí a mladistvým nadšením. V poslední době opět k publicistické činnosti se vrací v »Čechu« Rud. Horský (1852, pseud. Kyjovský, Montanus, Bar-

ture Raelph). Hlubokou erudici a vážnost pojmání úkolů žurnalisty udává Alfréda Fuchse »Novinář« (1924).

Feuilletonistika poslední doby zastoupena řadou pěstitelů; tak v »Lid. Listech« je to zejména V. Břtnar, V. Zelinka, K. Vrátný, J. Krlín, Jos. Fořtel, E. Masák a j., kteří vnášejí doň prvek kulturně-literární, jako zase V. Bělohlávek tamtéž a Em. Žák v »Čechu« nebo Lutínov ve »Dnu« dává feuilletonistický tvar svým hlubokým úvahám o životě, umění a náboženství. Po způsobu Kopaňově pamfleticky útočným a pronikavého vtipu jest J. Thein, F. Chýlek a R. Horský.

Literatura pro mládež poslední doby tvoří součást krásného písemnictví; vedle obratně redigovaného »Anděla strážného« (od r. 1882), jež rediguje po zakladateli V. Ambrožovi Emanuel Masák, vychází za redakce Špačkovy »Rajská zahrádka« (od r. 1892) a vedením J. Chudáčka (1888) »Dětský svět«.

Historická povídka v ušlechtilé a nevtravé tendenci étičko-vlastenecké v duchu Ehrenbergrově pěstovaná zejména oblíbeným povídkářem Aloisem Dostálem (* 1858).

Pohádková literatura česká omezena jen na několik málo pokusů nových, z nichž zvláště uvéstí sluší Jana Frant. Hrušku (*1865) mistrného vypravěče, který neobyčejně šťastně vyvážil motivy chodské v knihácr: V záblescích staré chodské slávy, Na hyjtě, Za svobodu. Jeho příkl. následuje též J. Š. Baar. Obratně rozvíjí motivy pohádkové Jul. Košnář v knize U dědečka Martina (1923). Jinak přetiskovány znovu věrně i v úpravách sbírky starších sběratelů zejména B. Němcové a Beneše Methoda Kuldy a to jak v celku, tak i ve výběru.

Zájem o bajky probouzí znovu rovněž vzpomenuť již J. Fr. Hruška. Jako vynikající folklorista a literární znalec osvojil si umění vypravování tou měrou, že jeho bajky jsou skutečnými perlami v tomto oboru slovesného umění. Hruška dovede vypravování kouzelně přistou a jadrnou dikcí: Chodské bajky. Jiskry z popela, Hruškův Děreček včelař jest drobné anecdotičko, krásný to protějšek Němcové Babičky, J. Chudáček, redaktor »Šťastné rodiny«, uplatňuje postřehy z přírody obměněné současnou civilisací.

S velikým pochopením duše dětské šťastný vzor katolické čítanky podal Svaz křesť. učitelů knihou »Prvosěnky« za redakce E. Schmutzerové (1921) v Dědictví sv.-Janském.

Beletrie lidová.

Duchovní poesie česká byt počtem představitelů nečetná, obsahuje výtvory, které umělecky soutěžití mohou s ostatní moderní poesíí českou. O moderním románu katolickém toho však říci nemůžeme prostě, že jej nemáme. Chybí nám svěrázná postava, která by odkryla naši českou lidovou duši na přerodu duševního života, v období mocného myšlenkového napětí, kdy staré, odumřelé útvary se lámou, aby ustoupily novým proudům. Byly sice už činěny pokusy, ale nutno nejdříve zjemnit vkus, který potřebuje školení a pěstění. Odezírajíce od Baara z generace let devadesátých pokusil se o nový typ románu Jos. Fořtel (1892) knihou »Odpadlík« (1924) a Dom. Pecka (1895) knihou »Matka Boží v Trní« (1923). Zábavně lidový účel sledují ve svých povídkách Alois Dostál (1858), Vlasta Javořická (vl. M. Zezulková), Alfonsa M. (vl. Marie Špačková 1886), Fr. Čech (1875), L. Grossmannová-Brodská (1860), J. M. Kadlčák (1856), J. Košnář, Ant. Hruza (1869), redaktor »Květů lásky« Ant. Hoffmann (1866), Václav Špaček (1856), V. Kronus (1883), Zýbal Fr. (1891), M. Javorník (vl. jménem Ant. Helebrant 1877), Em. Masák (1883), J. Pavlovický (vl. J. Blažek 1871), Vlasta Pittnerová (1858), Jos. Pospíšil (1876), J. Řehulka (1886), Jos. Skácel (1885), V. Šlosar (1872), F. X. Hollas (1872), Jan Jiří Krejčí (1890) a j. Do této skupiny patří též J. Smrček, J. Staněk, A. Simerská, B. Pečínková-Dlouhá, M. Pošíková, J. Vřesnický, Fr. Křen a j.

Činnost překladatelská.

Obsáhlou bilancí může se pochlubití též literatura překládová. U nás zvláště měly překlady důležitou roli, jak vidno ze stránek předcházejících. Uvádíme aspoň jména překladatelů nejlepších, mnohý z nich zasluhoval by, aby o něm šířeji bylo mluveno, než jak se stalo na uvedených místech, ale vymezený rozsah spisku toho nedovoluje. Pílými překladateli osvědčili se K. Vrátný, Fr. Dohnal, J. Florian, Fr. Odvalil, M. Fencel, L. Brejcha, J. Košnář, V. Lankaš, E. Masák, J. Rozmahel, O. A. Tichý, Jos. Krlín, M. Levý, B. Kyselý, O. S. Vetti, A. Stříž, V. Kronus, A. Špale, V. Müller, F. Černovský, Jar. Skalický, L. Vrána, S. Bouška a j.

Písemnictví naukové.

Neobyčejného rozvoje a nevšedního významu nabytá česká bohověda a to po obnovení Karlovy university (1882), při čemž jako děkan bohoslovecké fakulty získal si zásluhy Dr. K. J. Borový (1838—1897).

Jest třeba nejen krásné próse a poesii věnovati pozornost, ale nutno také zdůrazniti význam vědecké práce. Mnohdy totiž průměrný laik staví literaturu vědeckou hodně daleko za literaturu krásnou, domnívaje se, že se docikuje pouhou vytrvalostí a pílí a neuvědomuje si, že vědecké výtěžky jsou zdrojem moci a síly národů.

Určitých směrnic studiím bohovědecké nabylo zejména, když v čelo kulturně-vědecké koncentrace postavili se svatovítské kanovníci Dr. Jos. Tumpach a nynější biskup Dr. Ant. Podlaha (22. ledna 1865 v Praze). Bez lidových chvalo zpěvů — píše v ČČM. (1913 str. 467) univ. prof., Dr. Č. Zíbrt — dlužno vyznati, že Dr. Ant. Podlaha jest po stránce vědecké činnosti chloubou a ozdobou kapitoly svato-Vítské. Zdá se nám, jako by se vrátily doby zářivých hvězd v oboru literárních zásluh v řadě kanovníků tamnějších. Skvělá jména Hilaria, Celestina z Blumenberga, Pešinů a Borového tanou nám na mysli, uvažujeme-li, jak všestranně činný jest Dr. Podlaha a jak se záhy postavil svými studiemi v oboru dějin umění, církevních a literárních na čelné místo v řadě nejvážnějších odborníků u nás. Všecky theolog. odbory rozšiřují i prohlubují pod jeho aegidou hojní pracovníci. V popředí stojí české bohoslovecké fakulty a semináře se svými badateli, kteří se nejvíce zasloužili o pokrok novodobé české theologie. Pro dílo Podlahovo nemá dosud naše literární historie přesného určení, neboť jest tak pestré a mnohotvárné, že se zdá na první pohled tláštěním vzácných sil a schopností, ale zdání to není správným. Nutno znáti blíže život neúnavného badatele, jehož jediným oborem je práce, po jehož dlouhou už dráhu nic jiného Podlahova ducha nenaplňuje, nežli tato práce a to v takovém varu, že jeho přepilné ruce sotva postačují jí vyhovovat a výsledky pak namnoze poprvé zúročené a výtěžné v ušlechtilé marnotratnosti po českém světě rozdávat, nevymáhaje pro sebe při tom ani pochvaly ani díky, ale také

neuražen ani nedbáním někdy, neboť takový bývá již osud teoretických a přípravných prací vědních oborů, které nezají pro davy. Není a nebude pochyby o tom, že Podlaha jest duch jedinečné u nás síly pracovní, spisovatel vášnivě toužící obejmouti a zmociti veškerého bohatství vědy a umění, neúnavný dělník podnikaví se nového úkolu a tvořící nový čin, nelekaje se při tom žádných obtíží, které řeší namnoze svým známým a úctu vzbuzujícím heslem »Sumptibus propriis.« Dílo jeho nekryje se běžnou formulí, leží více mimo směr obecných předpokladův a způsob prací literárních, proto s jeho jménem setkáváme se téměř ve všech oborech bohovědných. Z bohovědných revui na prvním místě uvésti dlužno Časopis katolického duchoveství (r. 1828) K. Vinařickým založený, který vychází nadále s programem theologicky rozšířeným za vrchní redakce Podlahovy.

Na Moravě výtečná »Hlídká«, se svými vzácnými rozhledy, kterou od r. 1896 vede P. Vychodil (1862), filosof a estetik, duch hluboce učený, má rovněž nesporné zásluhy o hlubší zájem v písemnictví naukovém.

Vlastním střediskem bohovědné literatury jest Dědictví sv. Prokopa, v němž přední čeští bohoslovci publikovali svá díla. Nové vědecké ústředí vytvořeno vedle stávající již »Křesťanské akademie« novou Akademií sv. Tomáše Aq.

Theologická encyklopaedie.

Je-li potřeba důkazu, že ve snaze po vědeckém uspořádání stejnou horlivost projeví též čeští spisovatelé theologičtí, jest podán Českým slovníkem bohovědným, který umožněn byl jediné dalk úsilí a neúmorné práci Dra Podlahy a jeho přítele předčasně zesnulého Dra Josefa Tumpacha, kteří zároveň nesli náklad na pořizování clichés, kreseb a obrazových příloh a tak umožnili ilustrování monumentálního díla. První sešit ČSB. vyšel v lednu 1909. Během tisku bylo ještě překonávati různé překážky a obtíže, ale dnes již můžeme se pochlubiti před forem slovanským třením velkým svazky a v dalším vydávání Dr. Podlaha dále pokračuje. Program publikace jest širší nadpisu, neboť není pouze kompendiem veškeré theologie, nýbrž přináší v pohodlné lexikální formě soustavně zpracované články ze všech oborů ná-

boženství a všeho, co s náboženstvím jakkolivěk souvisí, tedy umění, literatury, soc. věd a pod. O věcech jinonábož. pojednává se s touž zevrubností a se vzornou formální nestranností na všechny strany, otázkám slovanským věnována zvláštní pozornost, jichž dosud užívané lexikony německé si nevšímaly. Mnohé články jsou perly bohovědné literatury, některé vůbec a mnohé aspoň tak důkladně zpracované nenalezneme v žádném jiném slovníku, takže ČSB. jest vším právem chloubou vědeckého písemnictví nejen českého, nýbrž slovanského vůbec.

Křesťanská filosofie.

Na sklonku devatenáctého století stála Evropa u kolébky nového hnutí, jež mocně rozvlnila její myšlenkovou hladinu. Jeho hlasatelé vztýčili vysoko svůj prapor, na němž zazářilo průbojné heslo: Vraťme se k filosofii sv. Tomáše Aquinského! Hnutí to nazýváme novotomismem.

Novotomismus je výraz dvojznačný; znamená jednak filosofické hnutí, jež podržuje jen stěžejní zásady a ducha filosofie sv. Tomáše, ale v rozvětvení soustavy ponechává si svobodu bádání; jednak značí filosofickou školu, která reprodukuje věrně filosofii Andělského Učitele v celém obsahu a rozsahu. Avšak oba směry, třebaž kráčeji různými cestami, směřuje jedna vznešená meta: vyjasnění, zdokonaliti a dovršiti velikou syntesi katolického názoru světového.*)

Jako každý veliký zjev světového dějství vyrostlo hnutí tomástické z hlubokých příčin svého okolí. Myšlenková oblast Evropy devatenáctého století znatelně se změnila. Devatenácté století znamená nejodvážnější rozmach přírodních věd a nadměrnou tvorbu nejsmělejších forem světového názoru. Právě v té době povolala Prozřetelnost na stolec Petrův muže nezdolné energie a širokého rozhledu, Lva XIII., jenž měl vůli i schopnost, aby vykonal obrovité dílo obnovení scholastické filosofie.

V dějinách české filosofie katolické rovněž nastává čilejší ruch v letech devadesátých. Filosofie katolická, která buduje na sv. Tomáši Aq., reprezentována opět odbornými pracemi profesorů universitních. Vykonána tu řada pozoruhodných prací. Největších zásluh získali si Pavel Vychodil a Josef Pospíšil vytvořením názvosloví.

Pavel Vychodil (1862) podal celému hnutí thomistickému nutný základ svými překlady z Aristotela: Kniha o básnictví (1884, 2. vyd. 1892), Kniha o duši (1888), Ethika Nikomachova (1888—1891), Politika a Aristotelovy kategorie (1918.) Překlad opatřen jest vhodným výkladem. Ze samostatných prací dlužno uvést: Důkazy jsoucnosti Boží a dějiny jejích (1889), Básnictví a mravouka (1897), Poetika (1897), Apologie křest. (1896). Vychodil vyznačuje se zvláštním smyslem kritickým a hloubkou filosofickou, patrně je to nejen ve spisech jeho, nýbrž i v redigování revue »Hlídky«. V thomismu nevidí Vychodil suchou a nehybnou doktrinu středověkou, nýbrž filosofii, kterou možno obohacovati novými zdravými myšlenkami doby moderní.

Přelát profesor Dr. Josef Pospíšil (1845) napsal důkladné dílo »Filosofie podle zásad sv. Tomáše« Aq. (1883, 1897, 1915).

Celý systém filosofie thomistické podal Eug. J. Kadetřávek (1840—1922) prof. fundamentál. theologie a křesťanské filosofie. Samostatně vydal tato filosofická díla: O atheismu (1878), O duši lidské o sobě uvažované (1882), Křesťanská filosofie porovnána s některými soustavami filosofickými nového věku (1885), Logika formálná (1887), O původu tvorstva dle zpráv biblických (1897), Psychologie (1894), Bohověda katol. předmětem universitním (1894), O jsoucnosti a bytosti Boží (1896-7), Metafysika obecná (1898) Obrana základů víry katol. (1899—1900), Názory o vzdělanosti (1900), O darwinismu (1906), Řeč o sv. Tomáši Aq. (1905), Morálka filosofická (1906), Krašověda (1910), Apologie filosofie křesťanské (1910), Logika kritická čili poetika (1910), Metafysika o přírodě (1910), Je-li spor mezi vědou a vírou (1914), O stavu kněžském (1916). Soustava filosofie křesťanské čili Aristotelicko-thomistické, 3 díly (1920). V práci této shrnuje svoji životní filosofickou činnost a věnuje ji universitě, na níž působil.

Vzácným a trvale cenným dokumentem novotomistické orientace mladé generace jest sborník, který za distinguované redakce Dra J. Krlína vydala Česká liga akademická k počtě sv. Tomáše Aq. (1924).

Křesťanskou filosofii dále reprezentuje Jos. Kachník (1859), prof. morálky na pražské universitě, vydal »Dějiny filo-

sofie (1904, též latinsky II. vyd. r. 1909), vedle četných statí v Časopisu katolického duchovenstva a v jiných revuích.

Novoidealismus šíří J. S. Kratochvíl (1882) v knihách Dnešní otázky filosofické (1909), Časové úvahy filosofické (1913), Věda a víra ve filosofii středního věku (1914), Otázky a problémy (1916), Záhada Boha v antické filosofii (II. vydání 1910). Filosofické essaye. Příspěvky k filosofii českého novoidealismu (1921). Jeho rozsáhlý a hluboký Úvod do filosofie (III. vydání 1922) při tak malém počtu filosofických spisů u nás se stanoviska křesťanského psaných pravá vzácnost, vychází znovu pode jménem »Přehledné dějiny filosofie« (1924). Kratochvíl napsal také první, velký spis v naší katolické literatuře o »Filosofii středního věku« (1924).

A. Špaldák T. J. (1877) zahloubal se v otázky přírodní filosofie knihami Člověk a zvíře (1907), Le problème de l'Évolution, Essai d'un système explicatif des formes naturelles (1919) a napsal řadu článků v různých revuích.

Profesor základního bohosloví na Karlově universitě Alois Kudrnovský (1875) vydal kromě četných studií v ČKD. publikovaných, knižně, »Moderní Kristus« a nejlepší dílo v duchu křesťanském psané »O spiritismu« (1908), podobně jako Josef Novotný (1872), profesor bohosloví v Hradci Králové, který vedle toho napsal: Člověk bez svobodné vůle? (1912) a důkladný spis filosoficko-apologetický Světem k Bohu (1914). Kromě toho vydal též obsáhlý životopis velkého biskupa Jana Brynychy (1923).

Josef Čihák (1880) napsal: Theosofická společnost a její učení (1914). Budhismus a křesťanství (1914). Co jest po smrti? (1916), Psychologie moderní pohybovachnosti náboženské (1917), Lichva na soudu dějin a mravního zákona (1917).

Apologetického rázu jsou práce Josefa Šmejkalova Křesťanský názor světový (1912—14).

Řadu informačních statí filosofických uveřejnili v »Hlídce«. »Vychovateckých listech a j. V. Lankáš (1877), Josef Vrchovický, Boh. Spáčil, Fr. Bulla, J. Škrabal, A. Štursa, A. Vašek, D. Pecka, Fr. Žák, J. Skácel, Prof. J. Konečný (1883) rozebral kriticky monismus ve spise: Věci o nové náboženství (1921). Dále napsal Cesty, jimiž ubírá se moderní lidstvo k Bohu (1920), Ježíš Kristus v dějinných dokladech své doby (1919), Československý kate-

chismus rozklad křesťanství (1923). Duchovní zájmy dneška (1924 konferenční řeči).

Filosofická hesla ve Slovníku (bohovědném) zpracoval prof. Dr. Fr. Kordač (1852) a vydal je jako samostatné monografie »Bohosloví« (1915), »Bůh« (1916), »Církev« (1916) a »Člověk« (1922). Se stanoviska křesťanského myslitele jest spisovatel na výši moderní spekulace a empirického bádání, posuzuje kriticky jejich výsledky, správných všech používá, nesprávných však bystrým okem prozírá a zamítá. Proto nalézáme jeho dílo vpravdě dokonalým, látku plně vyčerpávajícím při velmi zhuštěné formě podání.

Bibliografii české filosofie a theologie se zabývá Fr. Hrachovský (1879), který napsal též řadu filosofických článků v časopisech; knižně vydal: Pramenná heuristika křesťanské filosofie v Čechách a na Moravě (1916), dále Noetický problém v křesťanské filosofii zvláště u sv. Tomáše Aq. (1922) jest to vlastně studie historicko-psychologická o vzniku našeho poznání, hlavně pojmů, k níž přidružují se poznámky noetické, obzvláště ve třetím díle spisu při kritice moderních filosofických systémů.

Jan Filip Konečný O. P. (1862) psal polemické stati filosofické do »Vlasti«, »Aletheie« a jiných.

Cyrill Jeř T. J. (1876) vydal Aristotelovu kritiku Platonovy nauky o ideách (1915) a Osobní Bůh a náboženství (1922).

Alois Lang (1869) zahloubal se do zajímavých problémů mystiky a nábož. filosofie v monografiích: Jacopone da Todi (II. vyd. 1922), A. Silesius, poutník cherubinský (II. vyd. 1922), Jindřich Suso (II. vyd. 1923), Náboženský problém Novalisův (1919), Otec pouště sv. Jeronym (1920).

Josef Hanuš (1876) zabývá se srovnávací vědou náboženskou a výsledek svého bádání podal ve spisech: Úvod do srovnávací vědy náboženské a »Čína« (náboženství).

V psychologii vyniká zvláště Karel Černocký (1879), jehož spisy Úvod do psychologie (1917), Všeobecná psychologie (1919) se stálým zřetelem k nejnovějším objevům psychologie experimentální a Základy a záhady psycholog. paralelismu (1920) vzbudily v odborných kruzích značný rozruch pro vědeckou přesnost a nepokryté katolické stanovisko.

Dr. Jaroslav Hruban (1886) uveřejňuje články z oboru estetiky a literární kritiky v revuích »Archa«, »Če-

ská mysl«, »Dílo«, »Meditace«, »Obrození«. Vydal: Úvod do esthetiky (1915) a Esthetiku sv. Augustína (1920), Dantův »Pozemský ráj« (1924).

Encyklopedii české písně duchovní jest Český kancionál (1921), dílo prof. Dob. Orla (1870). Vztahy hudební kritiky k literatuře jsou dosud rázu zevního; referáty píší a jím vtiskují svou osobnost V. Müller (1865), E. m. Žák, Dr. Jos. Dostál, J. Boháč, V. Zelinka, kteří jsou kritiky literáty zvláště osobité povahy.

Historická theologie.

Bibliстика. Předním pramenem theologie jest Písmo svaté, proto biblické studium, které jedná o biblických knihách a z nich látku svou bere, jest na prvním místě věd theologických jak theoretických, tak praktických; podáváť jím doklady, odůvodnění a důkazy pravd (na př. dogmatické theologie) příkázání (morální theologie) a základů jednání (principů, jak v církevním právu a v pastýřském bohosloví třeba). Studium biblické počíná vědami t. zv. úvodními. Rozdělení české a německé theologické fakulty (1891) a stupňovaný zájem o otázky biblické a u nás vlivem rationalistickým zavedl podnět, že bohoslovci jali se více psáti o věcech biblických v jazyku českém a tak vznikly první velké vědecké práce v oboru historické nauky biblické a biblické filologie naší.

První učebnou knihu hebrejštiny napsal prof. Jaroslav Sedláček (* 4. února 1860) »Léson hasséfarin — Základové hebrejského jazyka biblického« (1893). Vynikající semitolog tento cestoval šestkrát v Palestině, Syrii a Egyptě, několikrát zdržoval se v syrském patriarchálním semináři na Libanu, cestoval při sjezdu francouzské vědecké společnosti v Tunisu a v Alžiru, účastnil se vědeckých sjezdů v Londýně, Paříži, Frýburku (Švýc.), Hamburku, cestoval i Sibíří, ruskou střední Asii, ve Spojených státech amerických a v Mexiku. Od něho dále jest první česká »Mluvnice arabského jazyka« (1898), »Úvod do knih Starého zákona« (1904), přeložil a kritickými poznámkami opatřil »Žalm y« a knihu »Soudců«. Pro americké Čechy na přání biskupa Kloudekky upravil nové vydání Pisma sv. Některé ze svých prací vydal německy a francouzsky.

Z biblického studia vyšel také archaeologický a zeměpisný

badatel o staré i nové Arabii prof. Alois Musil (* 30. června 1868), jenž podnikl několik výzkumných cest do Orientu, hlavní jeho práce psány jsou německy. Rovněž německy píše čeští badatelé prof. Vincenc Zapletal O. Praed. (1867) na universitě ve Frýburku (Švýc.) a prof. Vojtěch Šanda (*15. října 1873) na Karlově universitě. V biblistice velikých zásluh získal si dále prof. J. L. Sýkora (* 16. dubna 1852) a to nejen překladem Písma sv. Nového zákona, ale četnými kritickými a exegetickými studiemi. Starý zákon překládá a obšírný komentář k němu připojuje Jan Hejčl (* 15. května 1868). Nový český překlad Písma sv. byl naléhavou potřebou, všeobecně pocítovanou. Až doposud měli jsme překlady z druhé polovice 19. stol. a to na základě t. zv. bible svatováclavské, která od roku 1715 dočkala se třetího vydání (1778, 1780) a toto vydání bylo základem bible Kratochovy (1851), tak zv. konsistorního vydání české bible z r. 1857. Vydali sice později (1864) Dr. Innocenc Frencl a prof. J. N. Desolda obrázkovou bibli dle vydání z roku 1851, probošt Lenz u Otty (1892) bibli s obrazy Doreovými; Borový, Drozd a Kyselka tak zv. Zlatou bibli (1884—94), která přidržela se textu bible z r. 1888 a vydání Dědictví sv. Jana Nep. prací Srdínka a Borového, ale všechny tyto překlady jsou již namnoze zastaralé a poznámky k nim taktéž naprosto nedostačují. Proto iniciativní redaktor Dědictví sv. Jana Nep. Dr. A. Podlaha usiloval o nové vydání všem požadavkům vyhovující a překladem Písma sv. Starého zákona pověřil prof. J. Hejčla a Nový zákon vydal prof. J. L. Sýkora. Redakci obstarával zprvu Dr. Podlaha s Tumpachem a po stránce jazykové A. Hlavinka, nyní však rediguje Dr. Podlaha Bibli českou sám. Odbornými pracemi vynikli profesori: Jan Budař (1867), Hazuka V. (1875), Ed. Dominik (1854), Tom. Hudec (1877), J. Slabý (1869), A. Jedlička (1887—1915), B. Kutal (1883), J. Máklík (1886), Jos. Hegier (1885) a j. První český překlad Koránu jest prací děkana Dra Ignáce Veselého (1885).

Církevní slovanština nalezla u nás jednoho z hlavních reprezentantů vědeckých, a to v osobě prof. Jos. Vajse (1865). Poznav přední slavisty, z nichž největšího Vatroslava Jagiče a prof. Frant. Pastrníka jal se vydávati památky písemnictví církevně-slovanského. V témže oboru pracují prof. Jos. Vašica (1884) a Frant. Pechuška (1882).

Moderní dějepisectví církevní.

Nejostřejší útoky proti katolicismu u nás bývají vůbec argumenty historické. Proto pozorujeme, že přední reprezentanti vědy historické probírají nejstarší doby českého národa a zbavují je uveřejňováním pramenů a faktů lživého nánosu historických románů. Výsledky této práce historické nemohou se dostaviti ovšem hned, nýbrž k synthese její bude možno přikročiti později, ale už nyní z prvních prací zřejmo, kam přikloní se rozhodnutí sporu o smyslu českých dějin. Vynikajícím zástupcem kritického směru v moderním dějepisectví církevním jest prof. Karlovy university Dr. F. X. Stejskal (* 27. listopadu 1866) a prof. brněnského semináře Dr. Jan Sedláček (*1871 — †1924). Vedle četných studií a článků v časopisech napsal prof. Stejskal: »Sv. Lidmila« (1918), »Sv. Jan Nepom.« (I. díl 1921, II. díl 1922) a »Přehled církevních dějin čes.« (1920). K pětistiletému výročí úmrtí Tomáše ze Štítného vydal z rukopisu Budyšínského »Řeči besední« (1901). Kritický, moderní životopis Husův jest Sedláčkův: Mistr Jan Hus (1915). Histor. vědě katol. jest věru cti, že se k jubileu Husovu mohla reprezentovati spisem tak cenným, že jej musí respektovati zásadní odpůrcové, neboť dílo to vyniká vzornou methodičností a akribií. Nejstarší historik naší, a to hlavně po stránce soc. clobírá se prof. Fr. Vacek (1858). Výtěžky svého zkoumání pojal do knihy Sociální dějiny české doby starší (1906), vedle nichž napsal Církevní dějiny české (1890) a četné monografie otiskované zejména v Agrárním archivu. Pokračovatelem ve studiu husitském po Sedláčkovi jest Dr. A. Neumann (1891), z jehož prací zvláště cenným příspěvkem k rektifikování nesprávných názorů o době husitské uvéstí dlužno »Z dějin bohoslužeb v době husitské« (1922).

K dějinám humanismu a k historii války třicetileté vyvážil četné hodnotné příspěvky z knihovny strahovské její knihovník Cyril Straka (1868), napsav Albrecht z Valdštejna a jeho doba (1911). Na tomto místě nutno uvéstí i Podlahovo široce založené dílo: Dějiny arcidiecése pražské (1917). Podlaha podjal se nesnadného úkolu zpracovati ohromný materiál listinný z arcibiskupského archivu, dosud neprohlédnutý a neuspořádaný. Výsledek tohoto studia je uvedené dílo. Od

něho jsou rovněž přemnohé příspěvky k životopisu starších spisovatelů, k míst. dějinám pražským a zejména odborně vědecky publikované Soupisy knihovny kapitolní. Kromě toho založil dvě důležité edice, a to: Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis a vlastním nákladem Sbírku pramenů církevních dějin českých stol. XVI—XVIII. A tak, co bylo vždy tužbou historiků, aby poklady archivu a bibliotéky kapitolní činily se přístupnými v publikacích vědeckých, to vykonal Dr. Podlaha s vrozenou svojí skromností tiše bez hluku reklamy a povídavých slibů. Rovněž znovu jal se Dr. Podlaha vydávati erekční knihy Pražského arcibiskupství z doby předhusitské, jejichž veliká cena pro církevní, ale také pro hospodářské a společenské dějiny té doby je obecně známa.

Z dalších historiků kněží dlužno uvést na předním místě Fr. Šnoppka (1853—1921), který nejdůkladněji zabýval se církevními dějinami staroslovanskými v Čechách a na Moravě, dále Jos. Samšoura (1870), autora Církevních dějin (1913) a Základů patrologie se zvláštním zřetelem k dějinám dogmat (1908), Fr. Štědrého (1874), J. Skopce (1873), J. Tenoru (1863), Fr. Tischera (1872), Jos. Foltynovského (1880), Kl. Minaříka (1883), J. Breitenbacha (1874), Fr. Příkrýla (1875), z laiků Ant. Vávru, Ant. Nováka (1892), Dr. J. Dostála a j.

Z popularisátorů všeobecných dějin sluší uvést A. Hlavínku, J. Olivu, J. Sahulu, A. Hanzelku a j. S postupem liberalismu vynořil se u nás nový husitismus, odtud vznikla příčina odpovědi z katolické strany. Dr. A. Lenz, Dr. K. L. Řehák, Šulc, Horský, Sahula, P. Rejzek, V. Oliva, Klobouk a mnozí jiní rozebírali husitismus po stránce historické i dogmatické. Mladá generace snaží se orientovat vedle pohledu do minulosti i do budoucnosti, neboť otázka o poslání českého státu a národa v budoucnosti je stejně ožehavou, jako otázka o jeho poslání v minulosti. A právě na poli náboženského sjednocení připadá jí veliký úkol, který má splniti český národ, proto s plným pochopením věnuje se akci o unii, jak ji u nás šířil arcibiskup A. C. Stojan.

Z dějin církevního umění dlužno uvést badatele F. J. Lehnera (1837—1914) a jeho Dějiny umění národa českého (1901, 1905, 1908) a monografii Česká škola malířská

XI. věku (1902). Nejcennější a nejhojnější práce do Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém podal E. Šittler (1864) a A. Podlaha. V oboru uměleckém Podlaha vykládá a zařazuje církevní památky české a s mra-venčí píli shromažďuje materialie k slovníku umělců a umě-leckých řemeslníků v nepřehledné řadě příspěvků v Památ-kách archaeologických a jinde. Od roku 1907 vydává monu-mentálně založené dílo »Posvátná místa království českého«, řazené podle vikariátu. Dr. Podlaha podává jimi církevní místo-pis, kterého jsme dosud postrádali a tím vyplňuje velikou mezeru v organizaci naší literatury topografické. Popisy poří-zeny z autopsie, neboť autor všechny popisované svatyně na-vštívil a ohledal. Podlahova Posvátná místa jsou paralelní edicí s obdobným podnikem Archaeologické komise, jejíž Soupis památek historických a uměleckých jednak svým pro-gramem jest omezen, jednak při nákladnosti může počítati jen na užší kruh vědeckých interesentů, kdežto Podlahova edice nejen má širší program a spisy v levnější ceně, nýbrž namnoze novými objevy a výzkumy Soupis doplňuje.

Pozoruhodnou prací jest studie Dr. Kachníka »V ý-tvarné umění chrámové a hřbitovní« (1923), od něhož jest též překlad knihy Nowakovy: »Památky církevní a umělecké v Olomouci« (1891). Z mladé školy uměleckých dějepisců je prof. J. Cibulka (1886); odborné pochopení starých památek u něho pojí se s bystrým smyslem pro umění nová a nejnovější. Z oboru křesťanské archaeologie vydal knihu Starokřesťanská ikonografie a zobrazování Ukřižova-ného (1924) v níž hlásí se jako badatel ke škole Riegl-Dvořá-kově. Drobnější příspěvky o jednotlivých zjevech uměleckých podali: V. Hrudka, K. Procházka, A. Zamazal, A. Šorm, S. Bouška, B. Komařík a j.

Systematická theologie.

Apologetika. V oboru apologetiky pracováno jak populárně vědeckými pracemi odborníků, tak i příležitost-nými letáky. Nemí snad téměř jediné otázky, která by se stano-viska katolické věrouky a morálky nebyla případně zodpo-věděna. Vedle větších spisů, které jsou uvedeny v příslušných disciplínách, nutno se zvláště zmíniti o Časových úva-hách obratně redigovaných prof. J. Konečným, o Múl-

lerově Sbírce přednášek a j. Účel více vědecký sleduje Podlahova »Vzdělávací knihovna katolická« a nová edice »Vševěd« redakcí Dra Alfréda Fuchse. Nepřátelé víry neútočí již na jednotlivé články víry, ale spíše samy základy náboženské a vůbec principy katolické víry zvláště. Proto je třeba tyto základy v srdcích věřících křesťanů posilovati, kolísající u víře utvrzovati a námitky nepřátel i nepřímě vyvracet.

Dogmatika.

Literatura naše dlouho postrádala důkladného díla dogmatického. Příčinou toho jest ta okolnost, že se tato disciplína na theologické fakultě přednáší latinsky, což ovšem má své dobré stránky, ale odnímá vzpruhu podati celou věrouku česky. Za to literární činnost v časopisech katolických jasně dokazuje, že máme dosti dogmatických pracovníků, kteří píší menší monografie, nebo osvětlují některé otázky dogmatické. Až teprve v poslední době dostává se nám najednou tři obsáhlých dogmatik: Žákovy (vychází od roku 1915), Špačkovy (od r. 1920) a posléze Pospíšilovy. Kdežto dogmatika Pospíšilová a Žáková hodí se za vzdělávací četbu kněží i laiků, poslouží kniha Špačkova dobře ke studiu memorujícímu, tedy jako učebnice bohoslovcům. Dílo Pospíšilovo, zralá to práce znamenitého učenice-filosofa, jest skutečným obohacením naší literatury. Jím dává prelát Pospíšil jako závět duchovenstvu a především svým bývalým posluchačům a připomíná, že pojednáváje o Bohu a věcech božských, nemíni o nich toliko abstraktně a teoreticky uvažovati, nýbrž s celým srdcem se do těchto pravd ponořiti a z nich čerpati a čtenářům na oči stavěti všecko božské požehnání, blaho a štěstí, které Bůh v jednotlivých pravdách pro život lidský uložil. Jiným odborným spisovatelem dogmatickým jest prof. V. Šanda (1873), který však sepsal svou Dogmatiku latinsky.

Mravověda.

Knížní edice v oboru mravovědy obmezují se jen na potřebu školní. Vědeckou basi pro všechna další populární zpracování a příležitostné publikace vytvořil v latinských svých publikacích prof. mravovědy Jos. Kachník (1859) *Ethica so-*

cialis (1909) a Ethica catholica generalis (1910) a prof. Ant. Vřešťál (1849), který vydal: Katolická mravouka (1900—1916).

Jeho »Katolická mravouka«, životní práce autorova v poslední době opatřená i dodatkem, v němž přiblíží se k změnám po úmyslu nového církevního kodexu právního, jest dílo v každém ohledu dokonalé. Autor věnoval zvláštní péči vědeckému názvosloví, ježto jeho práce jest vlastně první původní dílo české. Aby vyhověno bylo praktické potřebě laické katolické inteligence z velkého dvousvazkového vydání, pořizuje právě autor výtah v Podlahově »Vzdělavací katol. knihovně.«

Duch dnešního boje o náboženství vyvolává řadu menších, rychlé informací sloužících příruček, proto otázky mravoučné projednávají se více metodou obhajovací, ne pozitivní.

Praktická theologie.

Církevní právo. Právo církevní jsouc jaksi interní věci církevní správy, nebylo tak pěstováno, jako jiná odvětví boho vědná. Předmětem vědeckých prací bylo do nedávna jen pokud odnášelo se k životu lidskému jako manželství a svěcení. K dřívějším velikým kanonistům prof. Laurinovi, prelátu Tumpachovi, Dr. Kohnovi druží se prof. A. L. Soldát (1862) a biskup Dr. Karel Kašpar (1870). Jest veliká řada studií Soldátových, které uveřejňoval zejména v ČKD., samostatně vydal: O jedinství a nerozlučnosti manželství (1906). S nevšední pečlivostí sebral veškeru látku do řeholního práva spadající v několika publikacích Dr. Karel Kašpar. Znalcem patronátní otázky jest prelát Dr. Mořic Pícha (1869). Cenné studie a řadu článků napsali: prof. G. Domabyl (1865), biskup Dr. Jan A. Sedlák (1854), assessor A. Zavadil (1861), kanovník Jan Pauly (1869), jehož Právní rádce jest jedinou toho druhu rukověť vedle starší práce vyíkajícího právníka Dra Klementa Borového, A. Brychta (1838—1915), R. Zháněl (1867), B. Štašek (1888), Fr. Pukl a j.

Pastorální theologie. Vzácnou příruční knihou pro kněze-zpovědníky jest dílo prof. G. Pecháčka (1855), »Zpovědnice« (2. vydání), od něhož jest řada článků z oboru pastorálky a liturgie v ČKD. Jiným vynikajícím dílem jest několik publikací prof. Ant. Skočdopole. Cenné pokyny k pastorači velkoměstské podal Ant. Hoffmann (1866). Otázkou moderní pastorace zabývají se téměř všechny vědecké a homiletické časopisy české,

takže činnost literární v tomto oboru jest velmi hojná. Velikou eticko-pastorální studii napsal (prof. Bedřich Vašek (1887) »Moderní člověk« (1919), vystižný to mosaikový obraz dnešních poměrů. Vítanou pomocnou knihou jest Paulyho Pastorální medicina (1911). O pastoraci na venkově píše Dr. A. Dohalský (1889).

Křesťanská sociologie.

České katolické hnutí sociální vzniklo v době kulturního a třídního boje a nyní den ode dne víc a více mohutní. V čele všech kulturních a sociálních snah katolických stáli opět kněží prochnutí ideálem Sušilovým, jímž dostávalo se vzdělání přednáškami sociálními v seminářích, kde sociologie byla zavedena jako povinný předmět vyučovací. V Brně stal se docentem sociologie Jan Šrámek (1870), jenž se stal během let duší sociálního hnutí na Moravě a vůdcem katolického organizovaného lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vedle něho a s ním pracovala celá řada nadšených kněží, zejména nedávno zesnulý metropolitní moravský dr. Stojan, profesor Dr. Kachník, Valoušek, Světlík, Koželuha, Vychodil a jiní. V Praze sociologii přednáší prof. Dr. Soldát, v Hradci Král. Dr. Reyl, který se zesnulým Drem Šulcem byl organisátorem hnutí sociálního na Hradecku. Velikých zásluh v hnutí sociálním získal si Dr. Horský, vůdce organizovaného lidu českého v době předválečné, pod jehož aegidou vyrostli tak mnohý, zdatný bojovník. Po světové válce v samostatné Československé republice nastaly katolíkům velké úkoly sociální v teorii i v praxi. Vznikla nová kulturní střediska, tak při Křesťanské akademii v Praze vědecký odbor r. 1917 přijímá jméno Společnost sv. Cyrilla a Metoděje a má skupiny v Olomouci a v Hradci Králové. R. 1922 přibyla Lidová akademie v Praze, mnohé otázky sociální principiálně řeší také volné sdružení »Říšský poradní sbor katolické inteligence« v Praze. Vedle starších pracovníků, kteří neumdlévají, objevují se noví, stačí připomenouti jména: Dr. Nosek, Roudnický, Oliva, Hrachovský, Stašek, Havelka, Dr. Budař, Dr. Kudrnovský, Dr. Svoboda, Dr. Janida, Dr. Čihák, Dr. Novák, Drobný, Dr. Doležal, Dr. Vašek, Tyllínek, Dostálek, Chýlek, Zelenka, Vaňs, Chlumský, Klement a jiní.

Výsledky sociálního studia i praxe uveřejňují se buď v knihách nebo v různých časopisech katolických. Z literatury dlužno zejména uvést:

R. Neuschl (1856) vydal dvousvazkové dílo: Křesťanská sociologie (Brno 1898).

Frant. Reyl (1865) napsal výborné dílo Jádra křesťanské sociologie (1914) a Úkoly sociální politiky (1909).

Pozoruhodné dílo široce založené s příslušnou vědeckou akribií jest Al. Solďáta: Nástin základův a všeobecných zásad společensko-hospodářských (v Praze 1913) a Bytová otázka dělnická (1915). Praktické potřebě jak na kazatelně, tak k přednáškám ve spolecích vyhoví nová publikace P. Rybáka S. J. Časové otázky (1924), cyklus 32 sociologických úvah.

Plodným spisovatelem je sociolog a publicista Rudolf Vrbna (1860). Napsal dosud tyto spisy: Pod heslem osvícenství. Historické črty z doby Josefské. O zachování stavu rolnického. Dělnictvo v boji za svá práva. Povaha moderního kapitálu. Otázka zemědělská. Boj proti klerikalismu. Sociálně demokratická společnost. Národní sebeochrana. Stávky. O úpadku stavu rolnického. Vídeňský centralism a český národ. Hříchy společnosti. Budoucnost národa. Rozmach kapitalismu a majetek církve. Vláda peněz. I. a II. svazek. Několik prací větších napsal též německy.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny české od roku 1840 vypsál T. Jos. Jiroušek. Prvním kritickým nástinem historie sociálního hnutí českého jest studie prof. Jos. Čiháka »Katolický sociální ruch u nás« (1923). O křesťanském demokratismu a otázce dělnické psal J. Šrámek. O otázce zemědělské cenné práce napsal Jos. Šamalik. Aktuální potřeba a rozvoj lidového tisku přináší s sebou, že rok od roku literární činnost v tomto oboru stále stoupá.

Hagiografie.

Cenné příspěvky z oboru hagiografie napsali: Ed. Šittler a A. Podlahá: Památky kultu sv. patronů českých (1895), Album Svatojanské (1896), Album Svatovojtěšské (1897). Dále Fr. Stejskal, Fr. Janovský, Al. Lang, E. Žák, studie cyrillo-methodějské: Fr. Šnopenk, J. Vajs, Fr. Přikryl, Fr. Pastrnek, J. Vychodil, M. Halabala Fr. Filip Konečný a j. V oboru liturgie předním znalcem

jest Fr. Hrubík (1874), Dr. Jos. Kupka a Dr. Fr. Stejskal. Vynikajícím pracovníkem v patristice je K. Hubík (1871). Ze sv. Otců překládali: J. L. Sýkora, K. Kuffner, Fer. Herčík, Dr. J. Dvořák, Dr. Martin Mikulka, Ludvík Fuček, Ludvík Vrána, Ant. Lud. Stříž a mnozí jiní.

Homiletika.

Samostatné odvětví bohoslovné literatury: homiletika došla nejhojnějšího pěstování, podmíněného aktuální potřebou. V popředí stojí homiletické časopisy »Kazatelna«, »Kazatel« a »Rádce duchovní« se svými knihovnami. Nové myšlenky do české homiletiky přinesla rovněž generace let devadesátých. Žádala po literatuře v tomto oboru bohatší obsah ideový, přímější vztah k současným otázkám náboženským a sociálním, rozhodný vliv na soukromý i veřejný život katolíka i celé společnosti. Tvůrce moderní literatury kazatelské jest Metod Zavoral (1862), který projevil pronikavý smysl pro cizí vzory vynikaje sám rozsáhlými znalostmi světové homiletiky. K němu přihlásila se velká družina, již vede F. B. Vaněk (1872) a kolem své »Kazatelny« seskupuje. Podobně i na Moravě »Kazatel«, zatím co v Čechách »Rádce duchovní« zůstává při starší formě a všímá si pod vedením F. X. Vaněčka (1859) i důležitých zjevů pastorální theologie. Ze spisovatelů homiletických, kromě uvedených, dlužno zmíniti se: J. Pospíšil, Jan Ptáček, Ant. Melík, B. Konařík, Ant. Thein, X. Dvořák, Fr. Žák T. J., Em. Žák, Dr. L. Petr, Fr. Vsetečka, Fr. Nejezchleba, Ferd. Černovský, Fr. Kaška, Em. Cívka, S. Hrnčíř, Fr. Malý, Antonín Kaška, J. Rohleder, Al. St. Novák, Dr. Ant. Šturza, F. Heusler, Fr. Janovský, St. Pilík, R. Horský, Ant. Ondroušek, Jos. Rybák, R. Stránský, F. Šubrt, F. Komárek, J. N. Holý, V. M. Váchal, K. L. Řehák, V. Strh, S. Bouška, Ant. Rejzek, Václ. Kubíček, F. B. Černovský, J. Mottl a j. Veliké oblibě se těši »Homiletické listy« Filipa Heuslera (1859).

Výraznou individualitou mezi uvedenými jest Em. Žák. Čím řeči Em. Žáka zvláště vynikají, je vzletná dárce a hojnost zcela nových příkladů, čerpaných hlavně ze současné literatury. Autor dosud vydal: Řeči nedělní a sváteční (I. a II. díl) Řeči svatopostní, Řeči cyklické, Křížová cesta (Dvě řady postních kázání), Duchovní promluvy velikonoční, U paty kříže.

K těmto duchovním přednáškám pojí se dvě sbírky duchaplných úvah na jednotlivé doby a dny roční »Fragmenty« (1918—1924). Tyto literární črty zpočátku náboženské, zpočátku laické reflexe mají v přítomné době, kdy lámou se dávná pravidla řeči akademických, kdy čtenáři těžko zažívají dlouhá pojednání a abstraktní úvahy, zvláště důležité poslání. Světští spisovatelé často šíří své úvahy pod názvem »Breviář moderního člověka«. Jejich reflexe ovšem nemají nic společného s náboženskou hloubkou žalmů, úryvky z bible, s hymny a modlitbami, jež breviář kněží v tak hluboké, organicky založené a věky posvěcené formě obsahuje. V těchto Fragmentech Žákových můžeme spatřovati breviář laiků, v němž k časovému, světským úvahám je připojeno mnoho fascinující ambry myšlenek náboženských. Žák jest ovšem nejen kazatelem hluboké erudice a výmluvnosti, ale zároveň delikátním konferencierem, jak ukazují jeho Řeči konferenční (1923), Žena v křesťanství (1923), Církev katolická a církev národní (1923), Potřeba náboženské výchovy mládeže (1923, II. vyd.). Naproti Žákově zase Antonín Melka čerpá z bohaté literatury patristické a z posvátné liturgie. »Zpět k homiletice sv. Otcův!« hlásá P. Karel Bělohávek (1870), jehož duchovní promluvy značí kulminační bod rozvoje české homiletiky. Napsal tyto cykly řeči duchovních: Pašije cirkve, Pro rány Kristovy, Máj žen, Poprvé k Pánu, Bůh na kříži, Crux, Dolorosa (cyklus mariánský).

V oboru asketické literatury velice pozoruhodné knihy napsal F. X. Novák (1859), a to: Pohledy do života bohoslovců a kněží, Některé naše kněžské problémy (1912), V Máji života, Alpský farář. Biskup Dr. J. Sedláček mistrně přeložil Kempenského Následování Krista (s ilustr. J. Führicha), J. o s. Jaroš napsal vzácnou knihu Následování Božského Srdce Páně (1921), J. Ovečka (1882) přeložil a kritickými poznámkami opatřil Duchovní cvičení (1921 a 1923), jejichž druhý díl jest vynikající původní práce o modlitbě rozjímavé, A. t. Melka: Pane nauč nás se modlití (1922), kniha, která jedinečným způsobem vykládá modlitbu Páně, a j. Sem patří též uvéstí autory modlitebních knih, z nichž nejlepší napsali: biskup Sedláček, X. Dvořák, J. Skopec, R. Stránský, V. Davídek, F. X. Vaněček, J. Řihánek a j. Sbítku odpustkových modliteb vydal V. Ševčík. Přčetné jsou též

překlady jak asketické literatury, tak duchovní četby, zvláště pak nutno se zmíniti o »Duchovní knihovně«, vydávané Benediktiny rajhradskými a o krásném dínu Školských Sester O. S. F. na Král. Vinohradech, které překládají vybrané květy mystické literatury současné.

Paedagogika.

Dosud nemáme česky v duchu katolickém psané paedagogiky, než doufejme, že přece se podaří jednou vybudovati podle »philosophia perennis« analogickou »scientia paedagogica perennis«, o níž mluví P. Dr. Krus T. J. První pokus i tu učiněn, a to Drem Jos. Novákem Úvod do pedagogiky (1923), zřejmě však, že chybí přístupné zpracování filosofie a psychologie scholastické. Positivně křesťanský směr v paedagogice jest zastoupen mnohými pracovníky z řad duchovenstva a nese ponejvíce ráz obranný, neboť jest třeba nyní hájiti křesťanský směr v paedagogice, jenž zastoupen mnohými pracovníky z řad duchovenstva a nese ponejvíce ráz obranný, neboť jest třeba nyní hájiti křesťanské výchovy mládeže ve škole, a to zvláště proti snahám odloučiti výchovu mravní od výchovy náboženské a vyloučiti ze školy náboženské vyučování. Kromě toho věnována zvláštní pozornost otázkám z oboru péče o mládež. Četné práce vydány dílem knižně, dílem uloženy v různých časopisech, a to v »Časopise katol. duchovenstva«, »Rádci duchovním«, »Vychovateli« (od r. 1886) s katechetickým věstníkem (od r. 1900), výtečně obstarávaném prof. J. Kratochvílem orgánu Paedagogické akademie »Vychovatelských listech« (od roku 1900), »Hlídce«, »Věstníku katolického duchovenstva« (red. Jan Pauly) a j. Stručné, ale jadrné »Dějiny vychovatelství« (1916) napsal Jos. Kobosil (1865). Prof. Dr. Jos. Kachník zabýval se rovněž hojně paedagogikou a samostatně vydal: Časové oázky paedagogické (1912) a Lidské vášně a jich výchova dle ethických zásad sv. Tomáše Akv. (1916).

Katechetika.

Novou cestu v metodě učení náboženského nastoupil Dr. F. X. Blanda (1838—1917). První jeho spis »Pastorálka ve škole čili výchování mládeže učním, bohoslužbou a kázni svaté církve kato-

lické« (1883) jest ovoce dvacetileté neúnavné práce spisovatelovy. Jako pomůcku k výkladům biblického dějepisu vydal »Stručný přehled starožitností biblických« (1895). Tato kniha Blandova byla vedle knihy Dr. Melichara Mlčocha »Starověda biblická« (1886) prvním toho druhu dílem českým.

Nástupcem Blandovým stal se jak na ústavě učitelském, tak na fakultě bohoslovecké Dr. Jan L. Sýkora (1852), jenž napsal velkou řadu článků paedagogických a katechetick.; samostatně vydal »Katechese sv. Cyrilla Jerusalemského, jež přeložil z řeckého originálu a poznámkami opatřil (1892), Katechese o svátostech pro IV. třídu škol osmitřídních dle Katechismu a osnovy pražské arcidiecese« (1894). Když 1891 rozdělena byla fakulta bohoslovecká na českou a německou, jmenován byl Dr. Sýkora profesorem dějin a exegese Nov. Zákona. Docentem katechetiky stal se Karel Tippmann (1846—1921), jenž vydal »Výklad biblické dějepisy« (I. a II. díl, 1889), Stručnou katolickou liturgiku (až 6. vydání), Stručný dějepis církevní (1901 vyšlo páté vydání). Z odborných spisovatelů katechetických dlužno uvést zejména prof. Dr. J. N. Jindru (1863), jenž napsal nejlepší českou »Katechiku« (1904), shrnující vše, čeho katechetovi třeba vědět. c h e t i k u« (1904), shrnující vše, čeho katechetovi třeba vědět. Nutno vzpomenouti též prof. Ant. Skočdopole, jenž zejména známým se stal svými katechismy, které po 30 let byly předepsanými nábožeskými učebnicemi. K potřebě svých posluchačů vydal německé svoje přednášky »Schul-paedagogik und Katechetik (1886). Pozoruhodné jsou literární práce doc. Václava Kubíčka (1869), a to: Katolická prvouka pro nižší třídy obecných škol (1917), která jest prvním krokem k nové učebnici budoucnosti, o níž autor pokusil se též knihou Svaté učení (1922).

Řadu pomocných knih katechetických vydal doc. Frant. Kalvoda (1868), a to: Vyučování náboženské v prvním školním roce (1900), jeden z prvních výkladů nového katechismu rakouského jest jeho »Praktický výklad Středního katechismu« (1900), dále »Praktický výklad Malého katechismu« (1902).

V oboru katechetickém velice činným spisovatelem ukázal se Dr. A. Podlaha z jehož pera jsou tyto práce: Styky bl.

Petra Kanisia s vlastní naší a stručné dějiny českého překladu jeho katechismu (1897), Výklad katechismu, Liturgika, Ilustrovaný katechismus a učebnice náboženské pro střední školy. B. Konařík: O výchově rodinné; šest řečí obsahu paedagogicko-náboženského (1905), Antialkoholismus na školách v hodinách náboženských (1909) a četné brožury proti alkoholismu. Alfons Pryč: Rodičové, výchova a škola; deset řečí (1908). Fr. Navrátil: Domácí výchova v duchu křesťanském (1910). Fr. Blaták: Vzdělání kněžského dorostu (1906), Moderní škola a j. Dr. Jan Rydvan: Jana Gersona pojednání o tom, kterak je potřebí přiváděti dítky ke Kristu (1901). Dr. F. Jokl: Sv. Augustína kniha o vyučování nevědomých (1901). J. Býňov (Felix Špaček): Šlechtic Th. a PhDr. de la Salle a církevní řád Školských bratří v poměru ke školství, Církev a škola (1905). Ant. Špaček: Piaristé a jejich školy (1906). Václ. Špaček (red. »Křesť. školu« a »Rajskou zahrádku«, a vydal Sbírku zákonů a nařízení o věcech školských). Xav. Dvořák (redigoval »Katechetické Listy« r. 1894 a 1895, jakož i Bibliotéku mládeže; vydal učebnice pro vyšší dívčí školy). Em. Žák (rediguje »Vychovatele«; napsal učebnici liturgiky pro obecné školy; themata paedagogická probírá též ve sbírce exhort: Řeči nedělní a sváteční). Václ. Müller (redigoval časopis »Český jinoch«, který r. 1915 přestal vycházeti). Adolf Fux: Stručná metodika vyučování katolického náboženství pro ústavy učitelské, 1894, 4. vyd. (1914), Katechese pro I. rok školy obecné (1906). Cenné příspěvky v tomto oboru napsali: Tauber Ot., J. M. Kadlčák, R. Horský, J. Šauer z Augenburku, M. Mikulka, bystrý kritik Ad. Vašek, P. F. Mléčka, K. Černocký, Al. Krejčí, Fr. Augustin, A. Kubíček, J. Slaviček, L. Petr, Ar. Oliva, J. Beran, Dr. J. Novák, F. Košák, J. Jedlička a jiní.

Pilným historikem katechetickým jest František Košák v »Obrázcích z dějin české katechetiky (1916, 1917). Hlavním dílem jeho jsou Dějiny české katechetiky (I.—II. díl, 1922), velmi pečlivě shromažďující všechno, co v oboru vyučování náboženského u nás podniknuto bylo od počátku až do války světové.

Učebnice náboženské napsali: Dr. J. Procházka, M. Procházka, Dr. Josef Kašpar, Frant. Dvořák,

J. Šimek, Šimon Pokoj, Jan Doležel, M. Lhotský, Dr. A. Podlaha, Em. Žák, V. Müller, Jos. Kobosil atd. — Pomocné knihy vydali: V. Davídek: Sbírka příkladů a Methodický výklad katechismu (1900—1902); Václ. Červinka: Příklady Spiragovy; M. Lhotský: Methodický výklad nového katechismu (1901, 1909); Dr. Jan Poštulka: Methodický výklad bibl. dějin a katechismu; Fr. Pitroch: Güntlerovy katechese (1908); V. Melichar: Encyklopedie katechismová (1908); Otakar Fric: Biblické katechese (1910); Karel Janský: Katechese Brynychovy, Výklad svátků, Číselný katechismus, Příprava k sv. břimování; Lad. Kokta: Dějprava biblická pro české hluchoněmé (1914); Ant. Zmazal: Kreslení v hodině náboženské, Přehledy katechismového učiva (1909); Jan Oliva: Církevní dějepis; Fr. Polan: Církevní dějepis; Al. Krejčí: Církevní dějepis a Liturgika; V. Čermák: Rok církevní; Dr. J. N. Sedláček: Řád mše svaté, Liturgický kalendář; Ant. Audrlíček: Kniha katol. nábož. (1922) a j. — K sv. břimování napsali knihy: Dr. Rydvan, M. Švec, Jul. Košnář, V. Vedral. Pozornosti zasluhuji práce děkana K. Balíka (1875) vydané v Dědictví sv. Jana, a to: »Dědův odkaz« (1916), »Květnice« (1917), »Matka« (1918), »Otec« (1919), »Cestou za štěstím« (1920).

Bibliografie.

Nedostatku a nespolehlivosti české bibliografie katolické v přítomnosti odpomohla a základy k dějinám katolického písemnictví tvoří Tumpach-Podlahova Bibliografie české literatury náboženské, kterou po smrti Tumpachové od II. dílu píše Dr. A. Podlaha sám. Jakožto počáteční rok tohoto velikého thesauru zvolili autoři r. 1828, kdy počal vycházeti Časopis katol. duchovenstva a práci doplnili až do r. 1913. Zaujímá tedy dobu 85 let a celkem obsahuje 73.700 čísel. K dějinám katol. krásného písemnictví materialie shromažďuje neúnavný V. Bítnar.

Místo doslovu.

Na konec výslovně podotýkáme, že o mnohých zjevech mlčí tato lapidární skizza zběžně pro okamžitou informaci načrtnutá a tak nemůže ani vyčerpati hmotně svou látku; ale i z těchto několika stránek, které jsou více náповědí, vidno, že katolická literatura česká doby přítomné, a to jak v oboru písemnictví krásného, tak i naukového jest určitou složkou a vydatným článkem v organizaci českého slovesného života, má veliké kulturní hodnoty a rozrůstá se do velkých rozměrů.

Čeho je třeba literatuře? Odpovídáme slovy F. X. Šaldy:*) — jest třeba stálý mohutný přítok života. Taková literatura může silně žít, jen kultivuje-li život a všechny cesty k němu, je-li kladná a vědomě kladná. Neklammež se: rodí se v této době nový moderní člověk, nový v tom smyslu, že nedá se snadno podvádět a klamat, že nespokojí se pohodlnými fikcemi a šablonami a že nebude chtít utrácet svůj čas četbou literatury, která ke charakteristice pomáhá si kultem ošklivosti, obmezeností, stínem a tmou, surovostí a šklebem, která nedovede dosáhnouti účinnu cestou zákonné krásy a síly.

V posledních dílech mladší generace, byť pořádku posud, ale přece hlásí se náповědí nového života sub specie aeternitatis a cest k němu. Táhne se světem neviditelná, veliká vlna světového, demokratického křesťanství solidarity, hukotem probouzí srdce katolíků, ale což více — sympatickým a šlechetným programem svým jeví se jako radostné svítání u všech křesťanů dobré vůle.***) Pevně doufáme, že »žár ohňů mystický«
připraví největší úrodu, svatý plápol a očistu mladých duší pro katolické jaro i u nás.

*) F. X. Šalda: Moderní literatura česká (1920) 56.

**) Slavoj Záhorský: U zdrojů nové doby — Rozmach II., 58.

O B S A H:

Č Á S T P R V N Í.

Úvodní poznámka	3
Ideový původ moderní české literatury katolické	7
Katolická moderna	8
Dvořák — Bouška — Lutinov	10
Baar	14
Modernismus	15
Skupina „Nového života“	16
Nová literární ústředí	17
Podlaha — Bitnar	18
Archa — Týn	19
Staroříšské studium	20
Skupina nejmladších kol „Života“	21
Literární kritika	23
Současná publicistika	24
Feuilletonistika	25
Literatura pro mládež	25
Belletrie lidová	26
Činnost překladatelská	26

Č Á S T D R U H Á.

P í s e m n í c t v í n a u k o v é:

Dr. Tumpach — Dr. Podlaha	27
Theologická encyklopaedie	28
Křesťanská filosofie	29

Historická theologie:

Biblistika	33
Moderní dějepisectví církevní	35
Dějiny církevního umění	36

Systematická theologie:

Apologetika	37
Dogmatika	38
Mravověda	38

Praktická theologie:

Církevní právo	39
Pastorálka	39
Křesťanská sociologie	40
Hagiografie — Liturgie	41
Homiletika	42
Asketika	43
Paedagogika	44
Katechetika	44
Bibliografie	47
Místo doslovu	48

